

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Eva Vondálová

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

ZÁJEM O ORGANIZOVANÉ VOLNOČASOVÉ
AKTIVITY U ŽÁKŮ 7. A 8. TŘÍD ZÁKLADNÍCH
ŠKOL V OPAVĚ

Bakalářská práce

Autor: Eva Vondálová, studium Rekreologie – Management volného času

Olomouc 2016

Bibliografická identifikace:**Jméno a příjmení autora:** Eva Vondálová**Název závěrečné písemné práce:** Zájem o organizované volnočasové aktivity u žáků 7. a 8. tříd základních škol v Opavě**Pracoviště:** Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury**Vedoucí:** Ing. Halina Kotíková, PhD.**Rok obhajoby:** 2016

Abstrakt: Práce se zabývá tendencemi vývoje trávení volného času pubescentní mládeže. Cílem práce je zjistit zájem o pravidelnou organizovanou volnočasovou činnost u žáků 7. a 8. tříd opavských i mimo opavských základních škol. Určit po jakých zájmových aktivitách je největší poptávka a doplnit tak strategii Střediska volného času Opava pro plánování zájmové činnosti v nadcházejícím školním období. Pro splnění cíle byl zvolen kvantitativní přístup realizovaný metodou nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce. Celkem bylo vyhodnoceno 624 dotazníků. Výsledky ukazují reálný zájem o organizované volnočasové zájmové aktivity u dané věkové skupiny, druhy preferovaných zájmových útvarů a četnost jejich navštěvování, míru spokojenosti s vlastním způsobem trávení volného času, s vybranými zájmovými aktivitami a s činností i nabídkou Střediska volného času Opava.

Klíčová slova: volný čas, pubescence, zájmy, zájmová činnost, zájmové organizace, Středisko volného času Opava

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Bibliographical identification:

Author's first name and surname: Eva Vondálová

Title of the thesis: The Interest in Organized Leisure Time Activities of Pupils of 7th and 8th Grade of Primary Schools in Opava.

Department: Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury

Supervisor: Ing. Halina Kotíková, PhD.

The year of presentation: 2016

Abstract: The work is dealing with tendencies of development of free time by pubescent youngsters. The aim of the work is to find out the interest in regular organized leisure activity of 7th and 8th grades of primary schools in Opava and its surroundings. To determine which leisure activities are the most demanded and to complete the strategy of Leisure centre in Opava for planning the leisure activities for the upcoming school term. To achieve the aim, the quantitative attitude realized by an unstandardized questionnaire of my own construction was chosen. In total, 624 questionnaires were evaluated. The results show the real interest in organized leisure activities among the certain age group, kind of preferred leisure activities and the frequency of their attendance, the level of satisfaction with their own way of spending leisure time, with chosen leisure activities and with the work as well as the offer Leisure centre in Opava.

Keywords: spare time, pubescence, avocations, leisure time activities, leisure centre in Opava

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně s odbornou pomocí Ing. Haliny Kotíkové, PhD., uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a řídila se zásadami vědecké etiky.

V Olomouci dne 21. dubna 2016

Podpis:

Děkuji Ing. Halině Kotíkové, PhD. za pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce a ředitelce Střediska volného času Opava Jaroslavě Polákové za záštitu nad prováděným dotazníkovým šetřením.

Obsah:

Úvod	8
1 Charakteristika dětí středního školního věku – pubescence	10
1.1 Pojem pubescence, věkové vymezení a charakteristika	10
1.2 Proměna prožívání pubescenta	11
1.3 Nebezpečné faktory v období dospívání	13
2 Volný čas	13
2.1 Volný čas dětí a mládeže	15
2.2 Prevence sociálně patologických jevů u pubescentů	22
3 Zájmy	24
3.1 Zájmové vzdělávání	26
3.2 Nabídka zájmové činnosti pro děti a mládež v Opavě	29
4 Středisko volného času Opava	30
4.1 Organizační struktura	32
4.2 Nabídka zájmové činnosti SVČ Opava pro děti a mládež ve věku 12 – 15 let a jejich obsazenost	33
4.3 Marketingová strategie Střediska volného času Opava	36
5 Výzkumná část	37
5.1 Cíl výzkumu	37
5.2 Výzkumný soubor	38
5.3 Metody výzkumu	40
5.4 Výsledky dotazníkového šetření	41
5.5 Diskuze	52
Závěry	55
Souhrn	57
Summary	59
Referenční seznam	61
Seznamy	64

Úvod

Kvalita volného času nabývá v současné době stále na větší důležitosti a stává se tématem úvah pedagogů, psychologů, sociologů i filozofů. Ve středu zájmu stojí hlavně volný čas mladé generace. Důvod je jednoduchý. Kvalita tráveného volného času v období dospívání má značný význam vzhledem k možnosti prevence rizikových poruch chování a získávání návyků zdravého životního stylu. Pokud společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času mládeže, zajistí tím rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a potlačí vznik negativních sociálních jevů. Volný čas tedy v sobě skrývá veliký potenciál. Je nutné ale vědět, jakým způsobem se volný čas dětí a mládeže v současné době formuje a jaké tendence získává. Mě osobně, jako interního pedagoga Střediska volného času Opava, zajímá především otázka zájmu o organizované volnočasové aktivity. Hodnotná zájmová činnost by podle mě měla být součástí života dětí, protože dokáže podnítit vnímání, paměť, představivost, fantazii i myšlení. Navíc si děti na základě vlastní aktivity obohacují své znalosti, rozvíjejí dovednosti, učí se pracovat samostatně i v týmu, formulovat si cíle své činnosti, promýšlet způsoby jejich dosahování, postupovat podle předem stanoveného plánu, překonávat překážky i objektivně hodnotit výsledky své vlastní práce. Pokud danou zájmovou činnost vykonávají ve skupině, získávají nový okruh přátel stejného věku se společnými zálibami, čímž dochází k upevnování pozitivních sociálních vztahů, které s sebou nesou také míru zodpovědnosti nejen ke své vlastní osobě, ale i k týmu obecně. Zájmová činnost plní zároveň funkci zdravě hygienickou, protože je prostředkem relaxace, odpočinku, duševní i fyzické rekreace a regenerace sil.

Ve své práci jsem se rozhodla zaměřit na děti středního školního věku a jejich zájem o organizované volnočasové aktivity. Období pubescence, tedy věk 12 – 15 let, vnímám jako velmi významný vzhledem k jejich dalšímu životnímu vývoji, jelikož dochází k vytváření nového pojetí vlastní identity. Na rozdíl od dřívějších let, kdy byly jejich názory, postoje a představy o přítomnosti i budoucnosti závislé především na názorech jiných osob, se nyní začínají samostatně rozhodovat, jakým člověkem by chtěli být a kam směřovat. Je tedy nesmírně důležité, aby děti v tomto vývojově složitém období měly kolem sebe stále správné a kvalitní autority, které by je dokázaly podržet a celým procesem sebehledání zdárně provést. Právě u pedagogů zájmových útvarů a trenérů sportovních oddílů vidím příležitost, kde takové osobnosti hledat. Mají tu výhodu, že děti

si jimi vedenou činnost vybírají dobrovolně a nemají tak na sobě nálepku „autority z donucení“, jak tomu může být u učitelů na školách, které si žáci nevolí a jimž se proto někdy už jen z podstaty podřizují neochotně. Své výsadní postavení ztrácí rodičů, proti nimž je vlastní vymezení se také typické. Pubescent přijímá jen to, co mu imponuje a čeho si váží. Dokáže-li pedagog zájmové činnosti udržet svými reálnými schopnostmi, znalostmi a vhladem do problematiky dané aktivity stále pozornost dospívajícího, je pravděpodobné, že ho bude potom stále vnímat jako autoritu, staršího kamaráda či vzor a rádce, u kterého může hledat pomoc při řešení svých problémů.

Děti věku 12 – 15 let jsem se rozhodla ptát také z toho důvodu, že jejich postoje ke všemu bývají kritické, o svých názorech nepochybují a odmítají kompromisy. Přišlo mi proto logické zkoumat názory ohledně volnočasové činnosti pro děti a mládež právě u nich. Z nejrůznějších výzkumů a také výročních zpráv středisek volného času vyplývá, že návštěvnost zájmových útvarů žáků středního věku klesá. Svým výzkumem jsem se zaměřila na žáky 7. a 8. tříd základních škol města Opavy v Moravskoslezském kraji tak, aby bylo pokrytí dané věkové skupiny co největší. Zajímala jsem se o to, zda nějaký kroužek či jiné zájmové aktivity pravidelně navštěvují, pokud ano, tak jakého charakteru, jak často v týdnu či zda se jim věnují krátkodobě nebo trvale. Získaná data jsem porovnála s výzkumným šetřením Národního institutu dětí a mládeže z roku 2011, který proběhl v rámci projektu Klíče pro život – Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání. V neposlední řadě je můj vlastní výzkum zaměřen také na názory respondentů na samotnou činnost Střediska volného času Opava, aby mohlo dojít ke zkvalitnění jeho služeb v nadcházejícím školním roce. Je totiž důležité, aby se mladí lidé naučili trávit svůj volný čas plnohodnotně, protože právě prostřednictvím mládeže se naše společnost vyvíjí a přetváří se její hodnotová orientace. Na nás je, vytvářet mladým lidem dostatek přitažlivých nabídek a učit je tyto možnosti plně využívat.

1 Charakteristika dětí středního školního věku – pubescence

1.1 Pojem pubescence, věkové vymezení a charakteristika

Období dospívání (adolescence) je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Začíná přibližně v 11 letech, kdy se projevují prvotní somatické změny týkající se pohlavního zrání (zejména objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků, u dívek začíná prvními menarche, u chlapců první noční polucí) a končí ve 20 letech dovršením plné pohlavní zralosti (plné reprodukční schopnosti) a dokončením tělesného růstu. Oba tyto hraniční body jsou však u každého člověka individuální stejně jako jejich průběh a intenzita.

První, raná, fáze dospívání (časově lokalizována mezi 11. a 15. rokem) se označuje jako pubescence. Podle Vágnerové (1999, s. 237) „představuje puberta snad nejdynamičtější, komplexní proměnu v životě jedince, která nějakým způsobem modifikuje všechny složky osobnosti“. Dochází v ní totiž ke komplexní proměně všech složek dospívajícího. Nejviditelnější je tělesné dospívání spojené pohlavním dozráváním a s urychlením růstu. Výraznější je vývoj motoriky. Dospívající získávají dovednosti vyžadující značnou sílu, hbitost, jemnou pohybovou koordinaci i cit pro rovnováhu. V některých případech může ale také docházet k nerovnoměrnému růstu kostry i svalstva. Typická je potom ztráta koordinace, přesnosti a plynulosti pohybů – tzv. fáze neohrabanosti, což může být u některých jedinců příčinou nechuti k tělesným a pohybovým aktivitám. Současně s biologickým vývojem ovlivňuje hormonální aktivita také způsob myšlení – rozšiřují se obzory, schopnost logického a abstraktního uvažování, zvyšuje se délka soustředění a rychlost učení. Vznikají hluboké zájmy a potřeba rozvíjet duševní aktivitu.

Souhrn veškerých fyziologických i psychických změn vede postupně ke ztrátě starých jistot a potřebě nové stabilizace. Tělesné dospívání se všemi svými důsledky a jeho vlastní, subjektivní, zpracování a sebepojetí představuje pro dospívajícího velmi významnou zátěž. Tělesný vzhled je pro adolescenty důležitou součástí identity. Podporuje pocit jistoty, může být oporou sebevědomí nebo naopak snižovat sebedůvěru. Vágnerová (2012) píše, že zevnějšek slouží jako prostředek pomáhající k dosažení žádané prestiže. Pokud se adolescent líbí sobě i jiným, dává mu to pocit větší hodnoty. V opačném případě, má-li v tomto ohledu nějaký hendikep a je okolím vnímán negativně, může trpět nedostatkem

sebedůvěry a úzkostí. Ve vypjatých situacích, kdy hraje zevnějšek nějakou roli, pak může v krajních případech ventilovat svůj vztek agresí namířenou proti sobě samému.

U chlapců je ze sociálního hlediska významný především růst a posléze rozvoj svalů, protože prestiž je u nich v tomto věku dána především vzhledem a silou. Sekundární pohlavní znaky nejsou na první pohled tak nápadné a zneklidňující. Zatímco u děvčat jsou sekundární pohlavní znaky nápadnější a bývají dospělými chápány jako signál významnější, kvalitativní změny. Dívky leckdy reagují na předčasné dospívání zásadnějším způsobem, který může mít až charakter odchylky – např. poruchy příjmu potravy atd. (Vágnerová, 2000).

Současně s fyziologickými změnami dochází také k rozvoji osobnosti jedince.

Osobnost je individualizovaný systém (integrace) psychických procesů, stavů a vlastností, které jednak vznikají socializací (působením výchovy a prostředí), jednak přetvářením vrozených vnitřních podmínek organismu, a determinují a řídí předmětné činnosti jedince i jeho sociální styky. Osobnost je to, co způsobuje, že člověk zaujímá určitý sobě vlastní a jedinečný vztah k jednotlivým oblastem a úkolům svého života a že určitým způsobem řeší nároky, které před něj klade život. (Smékal, 2012, s. 41)

1.2 Proměna prožívání pubescenta

Emoční reakce pubescenta jsou na rozdíl od předchozího vývojového období výraznější a zdají se být často nepřiměřené. Typická je emoční nestabilita, časté a nápadné změny nálad, impulzivní jednání a nepředvídatelné reakce a postoje, které mohou být zapříčiněny vlastní nejistotou a pocitem zranitelnosti. S emoční nestálostí jsou spojené také obtíže při koncentraci a nezřídka dochází ke zhoršení školního prospěchu. Vágnerová (2000) uvádí, že celková nejistota vyvolává u dospívajících různé obranné reakce:

- a) Mechanismus kyvadla – varianta kdy se pubescent, který dosáhl nějaké zralejší úrovně, vrací v určitých obdobích ještě k dětskému chování nebo infantilnímu řešení situace. Děje se tak v době, kdy se nová varianta ještě nezafixovala a je tudíž subjektivně náročnější než starý způsob chování. Návrat do vývojově nižší fáze umožňuje relaxaci a prožití chvilkového pocitu bezpečí.

- b) Únik do fantazie umožňuje také odpoutání se od reality a alespoň symbolické zvládnutí nejrůznějších situací, které dospívající zatím nedovede řešit. Fantazijní produkce umožňuje nezávaznou experimentaci s různými variantami nerealizovatelných rolí.

Po dosažení tohoto vývojového stupně potřebují děti zmenšit svou závislost na autoritách, zejména v rodině. Podřízenou roli odmítají. Se snahou osamostatnit se od rodiny souvisí i navazování nových vztahů s vrstevníky. Ty mu dávají pocit jistoty, o který přichází v procesu odpoutávání se od rodiny (Langmajer & Krejčířová, 1998). Ve společnosti vrstevníků získávají dospívající nové zkušenosti, řeší nově vzniklé situace a učí se různým sociálními strategiím. Vrstevnická skupina je prostředím, kde může dospívající srovnávat své chování a názory s vrstevníky, což mu poskytuje užitečnou zpětnou vazbu. Učí se tak lépe porozumět druhým i sám sobě (Vágnerová, 2012). Pokud je adolescent ve chvíli úspěchu oceněn svými vrstevníky a naopak, získá-li od nich podporu v období, kdy se mu příliš nedaří, je schopen lépe se vyrovnávat s neúspěchy. Začíná si více uvědomovat své schopnosti a narůstá jeho sebevědomí (Jedlička, 2011).

Pubescence je období spojené s hledáním vlastní identity. Dospívající se snaží zjistit, kým a jací jsou, ujasnit si hodnoty a životní očekávání, určit si vlastní priority. Aby toho byli schopni, musí odhalit vlastní možnosti a uvědomit si svou jedinečnost a to i s přijetím některých nedostatků, což je pro dospívající obtížný úkol obzvláště v případech, trpí-li nějakým hendikepem. Mladý člověk v tomto období začíná více vnímat, jak na něj ostatní reagují, zajímá ho co si o něm druzí myslí a to ovlivňuje jeho posuzování sebe sama. (Langmajer & Krejčířová, 1998). V souvislosti se změnou vztahu k sobě samému Vágnerová (2012) uvádí, že na začátku období adolescence sebeúcta klesá a později spolu s rozvojem nových kompetencí a získáváním zkušeností opět narůstá. Na konci tohoto období si je jedinec více vědom toho, kým je. To potvrzuje i Macek (2003), který popisuje, že je získávání kompetencí především v naší kultuře úzce propojeno s úrovní celkového sebehodnocení.

Pro adolescenty je tedy důležité sdružovat se s vrstevníky, být jimi oceňován a srovnávat se s nimi. Záleží na tom, do jaké skupiny vrstevníků se daný jedinec bude chtít zařadit. A mělo by být snahou společnosti poskytovat dospívajícím jedincům takové aktivity, které by je vedly ke smysluplnému využívání volného času a současně uspokojovaly jejich potřebu po vzájemném kontaktu, srovnávání se a oceňování mezi sebou navzájem.

1.3 Nebezpečné faktory v období dospívání

Vzhledem k množství a náročnosti úkolů dospívání, které mladého člověka v období pubescence čekají, není divu, že se je snaží nejrůznějšími způsoby odkládat nebo naopak urychlit. Tato netrpělivost nebo v opačném případě obava z plnění jednotlivých vývojových úkolů se pak může projevit různými druhy rizikového chování a to buď ve vztahu k sobě samotnému nebo k okolí.

Dospívající touží uspokojovat své potřeby co nejrychleji bez zbytečného čekání. Nemají dostatek trpělivosti, což se může projevat snahou o zkrácení doby, která je nezbytná pro dosažení stanovených cílů. Je-li dosažení vytyčené mety příliš obtížné, mohou v krajních případech reagovat specifickým způsobem, např. utéct z domova, snažit se o rychlé obohacení prostřednictvím automatů, okusit drogy, atd. (Vágnerová, 2012).

S nedostatečnou ochotou a neschopností dospívajícího člověka splnit vývojové úkoly, které jsou pro toto období příznačné, souvisí i poruchy příjmu potravy. Nejedná se tedy pouze o snahu přiblížit se svému ideálu krásy, ale jde se spíš o poruchu vztahu k vlastnímu já (Macek, 2003).

Ve vztahu ke kriminalitě a delikventnímu chování Macek (2003) uvádí, že nelze jednoznačně říci, zda dochází k poklesu kriminality mladistvých, jak prokazují statistiky MV ČR z roku 2001. Upozorňuje na fakt, že oproti minulým letům se snížily absolutní počty populace dospívajících, což může korespondovat i se sníženým počtem mladých delikventů. Hlavní rozdíl ve srovnání dnešní mladé generace s tou předchozí vidí v jiné osobní zkušenosti. Na počátku devadesátých let byla svoboda názorů, cestování, vzdělání a seberealizace oceňována jako něco nového, ale v současné době je toto vše považováno adolescenty za samozřejmost. S možností svobodného rozhodování o svém životě však kráčí ruku v ruce i vysoká míra osobní a sociální nejistoty.

2 Volný čas

Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže nepatří do volného času vyučování

a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a povinnosti s provozem rodiny (Pávková, Hájek & Hofbauer, 1999).

Slepičková (2005) zase uvádí, že volný čas lze v kombinaci uvedených přístupů chápat jako záležitost svobodné vůle, jako časový prostor, formu činnosti, symbol sociálního statusu, sociální nástroj a funkci sociálních skupin a životního stylu.

Buriánek (2001) vnímá volný čas jako čas, který člověku zbude po splnění všech víceméně nutných povinností, k nimž patří zaměstnání a doprava do něj, domácí práce, hygiena. Volný čas pojímá jako prostor, o jehož využití a náplni rozhoduje svobodně sám jedinec.

Kraus at al. (2001) zmiňuje, že volný čas již nepředstavuje jen prostor pro relaxaci a oddych, ale složitý dynamický systém širokého dosahu.

Obecně lze tedy volný čas chápat jako opak nutné práce a povinností. Jedná se o dobu, kdy si svou činnost vybíráme svobodně, dobrovolně a rádi a její vykonávání nám přináší pocit uspokojení a uvolnění. Je zřejmé, že odpočínutý člověk lépe zvládá mezilidské vztahy i podává lepší výkony. Při zájmové činnosti člověk navíc nabývá nových zkušeností a poznatků, které ho mohou obohatit v rámci jeho dalšího osobnostního i profesního růstu. O úrovni vzdělanosti společnosti tedy vyplývá i to, kolik prostředků je ochotna a schopna věnovat pro využívání volného času.

Podle Pávkové (1999) je nutné dívat se na problematiku volného času z pěti hledisek:

- a) Z ekonomického hlediska je důležité, kolik prostředků společnost investuje do zařízení pro volný čas a zda a jakým způsobem se alespoň část nákladů vrátí.
- b) Podle sociologického a sociálně právního hlediska je zapotřebí sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda pomáhají tyto vztahy kultivovat, případně kompenzovat vliv některých problémových rodin.
- c) Politické hledisko zvažuje, jak a do jaké míry bude stát svými orgány zasahovat do volného času obyvatelstva a jaká bude školská a mimoškolní politika.
- d) Zdravotně hygienický pohled sleduje, jak lze podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka.
- e) Pedagogická a psychologická hlediska mají za úkol bezprostřední naplňování volného času smysluplnými rekreačními i výchovně vzdělávacími aktivitami

a výchovou k volnému času, která jedinci zajistí základní orientaci v možnostech zájmové činnosti a poskytne mu možnost uspokojení a seberealizace.

Prvotní roli na formě trávení volného času mladého člověka sehrává rodina. Rodiče jsou pro své děti prvními vzory, od kterých napodobují jejich životní styl a učí se žít určitým způsobem. Je proto důležité, jaké jsou zájmy rodičů, jak si je navzájem tolerují, jaký význam jim přiřkládají i kolik prostředků do nich investují.

Slepičková (2005) při posuzování způsobu trávení volného času používá dva základní přístupy:

- a) Deskripce, popis, trávení volného času určuje především tyto základní charakteristiky:
 - Struktura aktivit volného času vypovídá o konkrétní náplni volného času (např. fotografování, plavání...) o základních oblastech zájmu (příroda, kultura, sport...) a typu účasti (pasivní, aktivní, konzumní a tvořivá).
 - Časový objem, tj. kolik času se činností věnuje.
 - Frekvence čili četnost, s jakou jsou aktivity zařazovány do programu volného času. Využívají se škály např. pravidelně, často, někdy, nikdy nebo četnost provádění aktivity ve stanoveném časovém období (3x týdně, méně než 1x za měsíc atd.)
 - Preferencí se hodnotí pořadí, které konkrétní činnost zaujímá mezi ostatními.
- b) Kauzalita se snaží porozumět příčinám, proč je volný čas naplňovaný daným konkrétním způsobem. Respektuje složitost pojetí volného času a bere v úvahu vlivy prostředí (tzn. kombinaci sociálních, kulturních, geografických a historických vlivů) společně s potřebami a motivy jedince.

2.1 Volný čas u dětí a mládeže

Z hlediska věku je nutné věnovat zvýšenou pozornost právě skupině dětí a dospívající mládeži. U pubescentů se k vlivům rodiny připojují také vlivy širšího spektra sociálního prostředí jako škola, kamarádi, zájmové organizace, kluby a jiné. Pro školní děti je volný čas časem mimo vyučování. Nabízí jim celou řadu možností a aktivit, které mohou, ale také nemusí dělat. To je zásadní rozdíl mezi školním prostředím, kam chodit musí a kde je plnění úkolů, příprava a učení povinné. Z výchovných důvodů je však stále žádoucí pedagogické ovlivňování volného času u této věkové skupiny. Děti ještě nemají

dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení.

Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské organizace a instituce. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle ve veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoliv dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých. (Pávková at al., 1999, s. 16).

Někteří dospívající svůj volný čas plnohodnotně trávit nedokáží nebo nechtějí. Své aktivity provozují neorganizovaně v partě. Mohou inklinovat k sociálně patologickým jevům jako záškoláctví, šikana, kriminalita a návykové látky (převážně tabák a alkohol) či propadají jiným závislostem – např. gamblerství.

Podle výzkumu Petra Saka vývoj trávení volného času mládeže koresponduje s vývojem hodnotových orientací. Z hlediska mezigeneračního srovnávání z let 1982 – 1984 – 1992 – 1996 byl konstatován mírný, ale jasný pokles frekvence většiny aktivit. Nejvýraznější je pokles činností kulturních (návštěv i vlastní aktivity, četby), snižuje se „sportování“ (také turistika, trampování, návštěva sportovních utkání), ale i sběratelství, kutilství, poslech rozhlasu i četba tisku. Naopak některé aktivity zachovávají vysokou frekvenci nebo rostou. Jde hlavně o sledování televize, poslech hudebních nosičů, práce a hra s PC. Výrazně narůstá „povídání si s přáteli“, návštěva restaurací a kaváren, roste i návštěva diskoték a „nicnedělání“. V dalších srovnání P. Sak upozorňuje na výrazný pokles politické angažovanosti, ovšem za zvláště varující považuje snižování podílu času věnovaného vzdělávání. Za pozitivní můžeme brát růst vedlejší výdělečné činnosti. (Havlík, 2007, s. 64).

V roce 2003 byl Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) realizován projekt PISA (Program for International Student Assessment) a projekt PISA-L, který byl řešen oddělením Sociální stratifikace Sociologického ústavu Akademie věd ČR ve spolupráci s dalšími institucemi. Respondenty tvořili patnáctiletí žáci ze základních a středních škol a jejich rodiče. Zaměření dotazníkového šetření u žáků zjišťovalo jejich hodnotové orientace a životní plány. V rámci mimoškolních aktivit více než 60 % žáků uvedlo, že nemá žádnou pravidelnou mimoškolní aktivitu (sportovní oddíl, jazykový kurz, modelářský kroužek apod.). Mezi žáky, kteří provozují zájmové aktivity, byla

nejčastěji uvedena odpověď sportovní oddíl (30 %).
(<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=166&lst=108>)

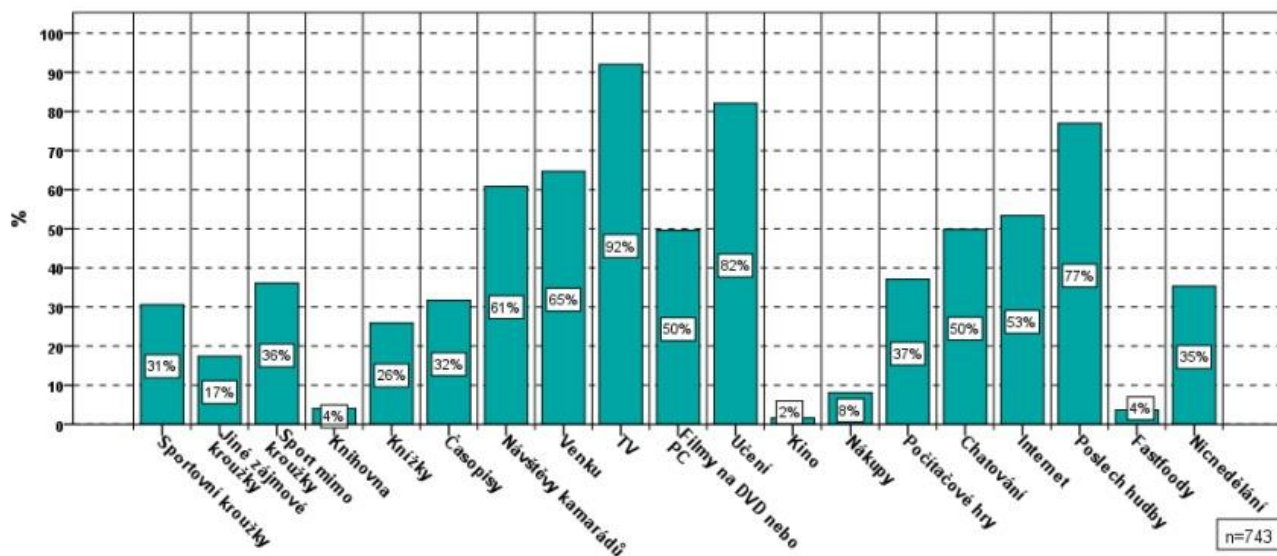
Na internetovém portále www.rodina.cz se zase dočteme, že podle mezinárodní ankety společnosti GE Money Bank z roku 2009 mají čeští školáci nejvíce kroužků a mimoškolních aktivit v Evropě. Na sportovištích a v různých kroužcích tráví týdně 5 – 8 hodin. Na světové špičce v množství času stráveném mimoškolními aktivitami jsou pak školáci z USA a Austrálie, kteří týdně v zájmových kroužcích tráví 9–12 hodin.
(<http://www.rodina.cz/clanek8606.htm>)

Výzkum prováděný v roce 2011 v rámci projektu Klíče pro život – Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání zpracovaný Národním institutem dětí a mládeže u více než 2 000 dětí dokládá, že většina dětí denně nebo téměř denně tráví svůj volný čas nejvíce sledováním televize a učením se a přípravou do školy. Se zvyšující se počítačovou gramotností a vyšším výskytem výpočetní techniky v domácnostech tráví starší děti oproti dětem mladším více času u počítače. Významnou a důležitou činností u dospívajících (dle teoretických předpokladů) je čas trávený s kamarády. Jedná se o návštěvy u kamarádů nebo kamarádů u nich, pobyt venku i sport mimo kroužky. Skladba volného času mládeže se nijak zvlášť neliší, jedná-li se o volnočasové aktivity realizované v průběhu týdne nebo o víkendu. Výjimkou jsou sportovní oddíly, kde děti o víkendech absolvují utkání, soutěže a závody a dále pak turisticky zaměřené oddíly, které mírají činnost i o víkendu. Nicméně takováto činnost nebývá pravidelně každý víkend a nebo třeba netrvá celý víkend či víkendový den.

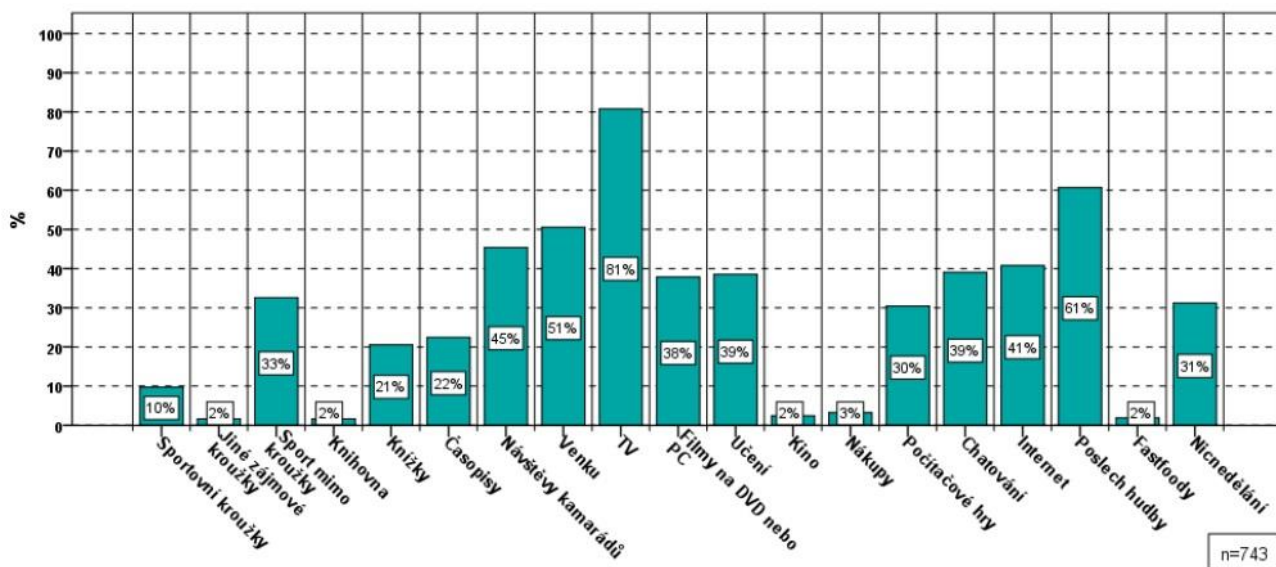
Ve zkratce lze tedy podle tohoto průzkumu říci, že způsoby trávení neorganizovaného volného času se v případě starších dětí rozdělují do pěti oblastí:

- a) IT a hudba - internet, chatování, počítačové hry, filmy na DVD/PC, poslech hudby.
- b) Intelektuální činnost - četba knížek, četba časopisů, návštěvy knihovny, učení a jiné než sportovní zájmové kroužky.
- c) Neorganizovaná činnost - venku s kamarády, návštěvy kamarádů, sport mimo kroužky, sledování televize.
- d) Orientace na spotřebu - návštěva fastfoodů, nakupování, návštěva kina.

Obrázek 1. Trávení volného času ve všední den, děti 13 – 15 let (Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří odpověděli „Téměř každý den“ nebo „2x – 3x týdně“ – zdroj Klíče pro život)

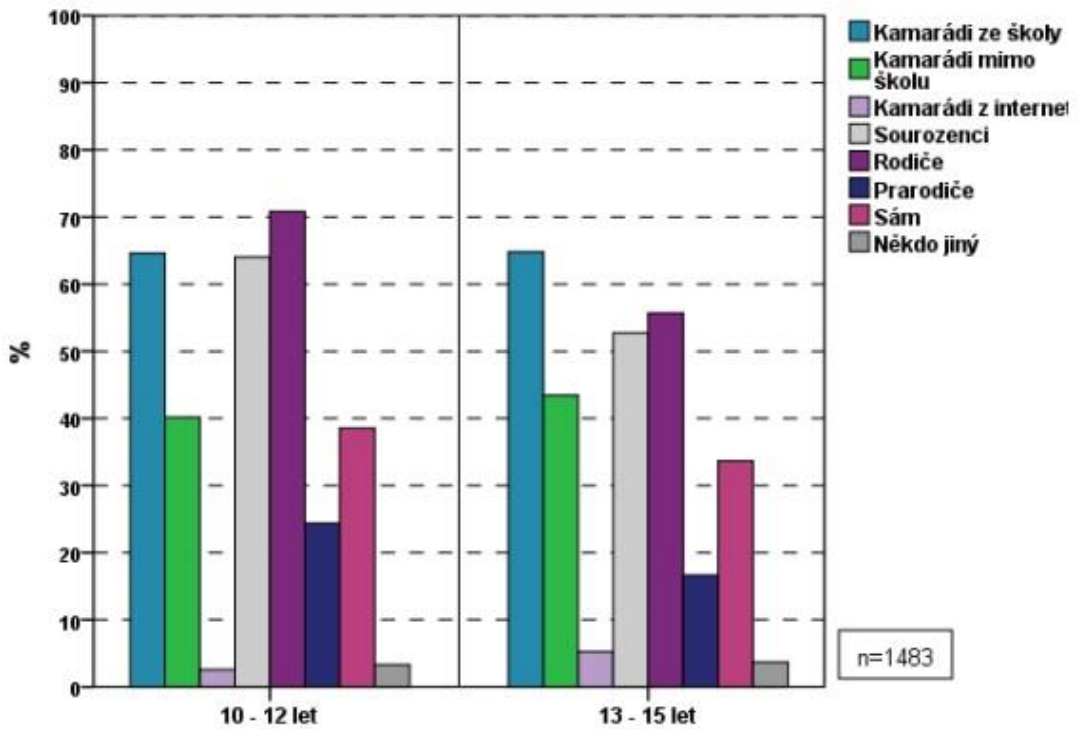

Obrázek 2. Trávení volného času o víkendu, děti 13 – 15 let (Sloupce označují podíl respondentů, kteří odpověděli „Každý nebo téměř každý víkend“ – zdroj Klíče pro život.)

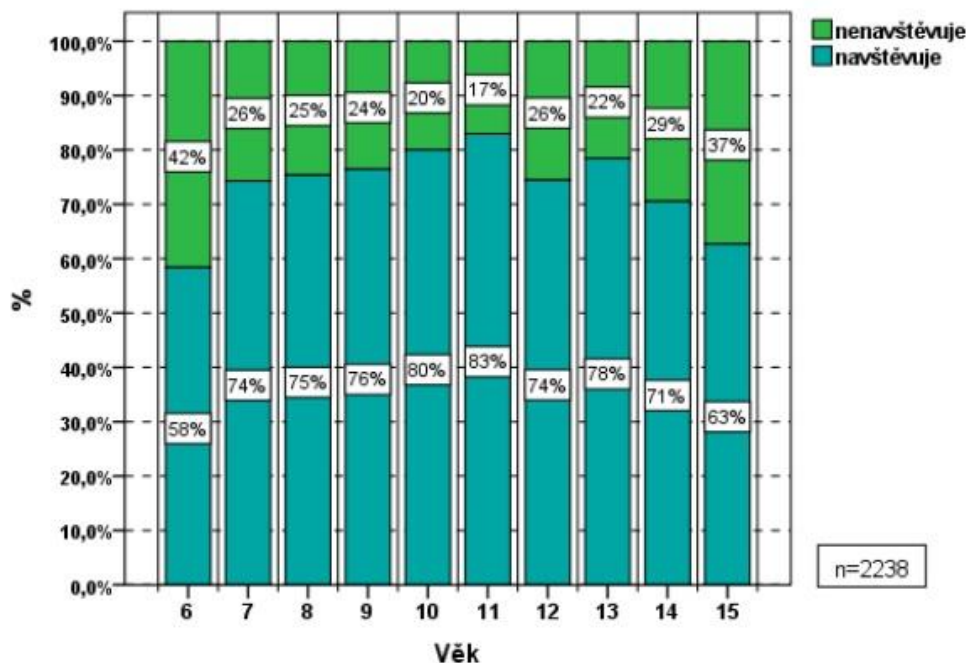
Následující graf, použitý rovněž z průzkumu Národního institutu dětí a mládeže, dokazuje předchozí informace o postupné tendenci pubescentů k vlastní individualizaci a potřebě nahrazovat čas dříve trávený s rodiči či prarodiči časem s kamarády.

Obrázek 3. S kým trávím čas ve všední den, děti 10 – 15 let (Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří odpověděli „4x–5x týdně“ nebo „2x–3x týdně“ – zdroj Klíče pro život)

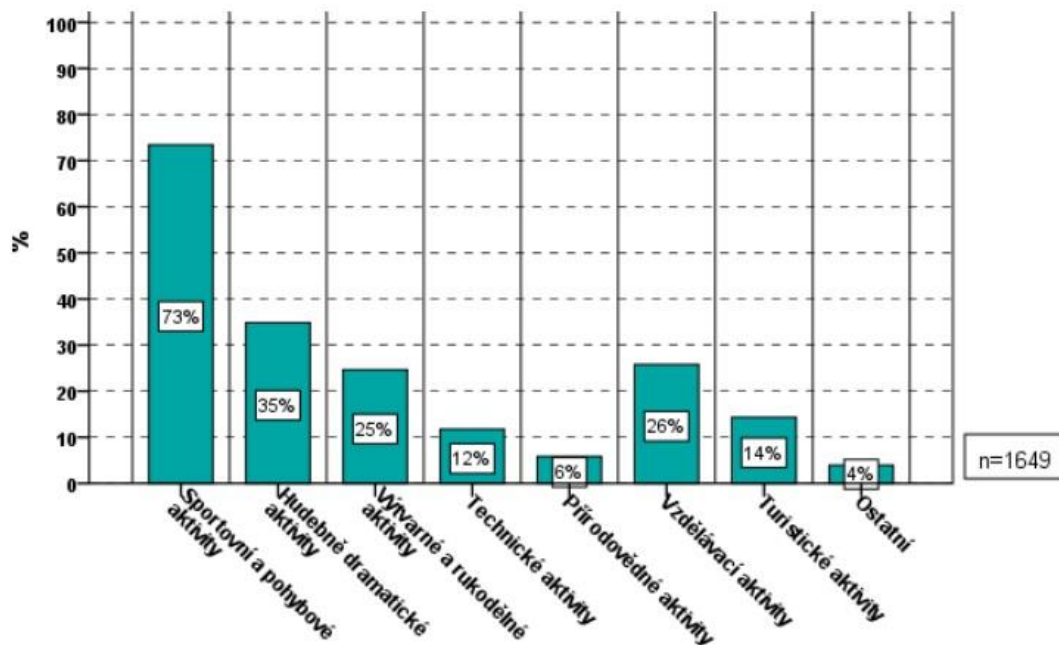

Co se organizované zájmové činnosti týče, ze zmiňovaného dotazníkového šetření vyplynulo, že pravidelně alespoň jednou týdně navštěvuje nějakou volnočasovou aktivitu 74 % dotázaných dětí.

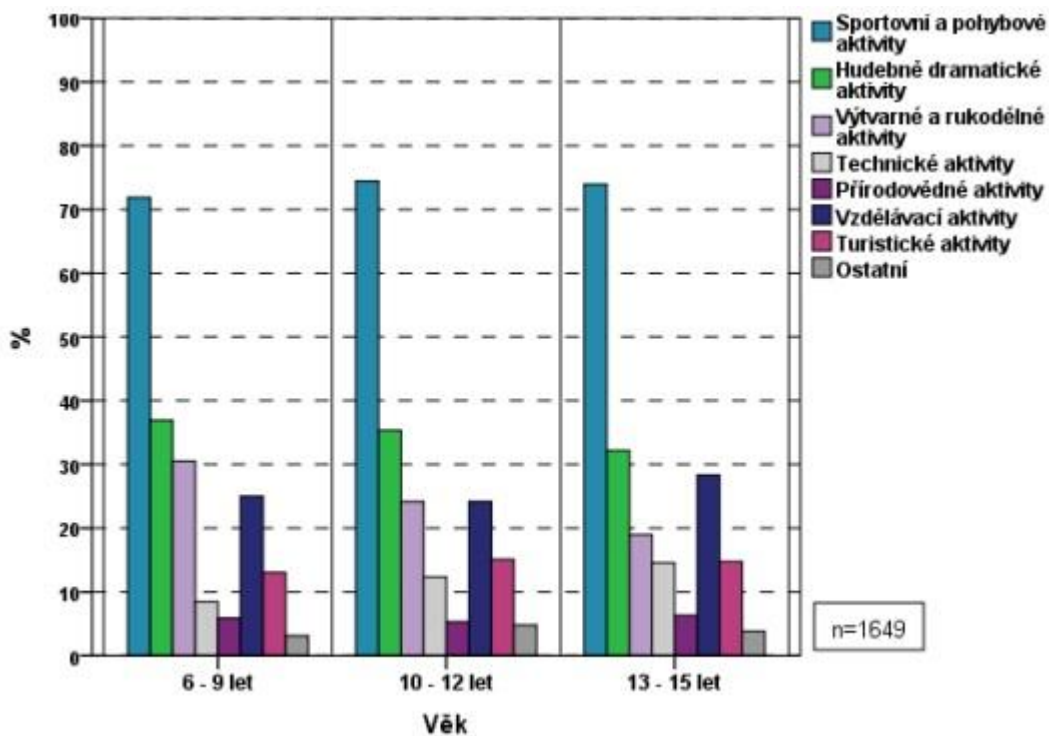
Obrázek 4. Návštěvnost kroužků v souvislosti s věkem (Zdroj Klíče pro život)

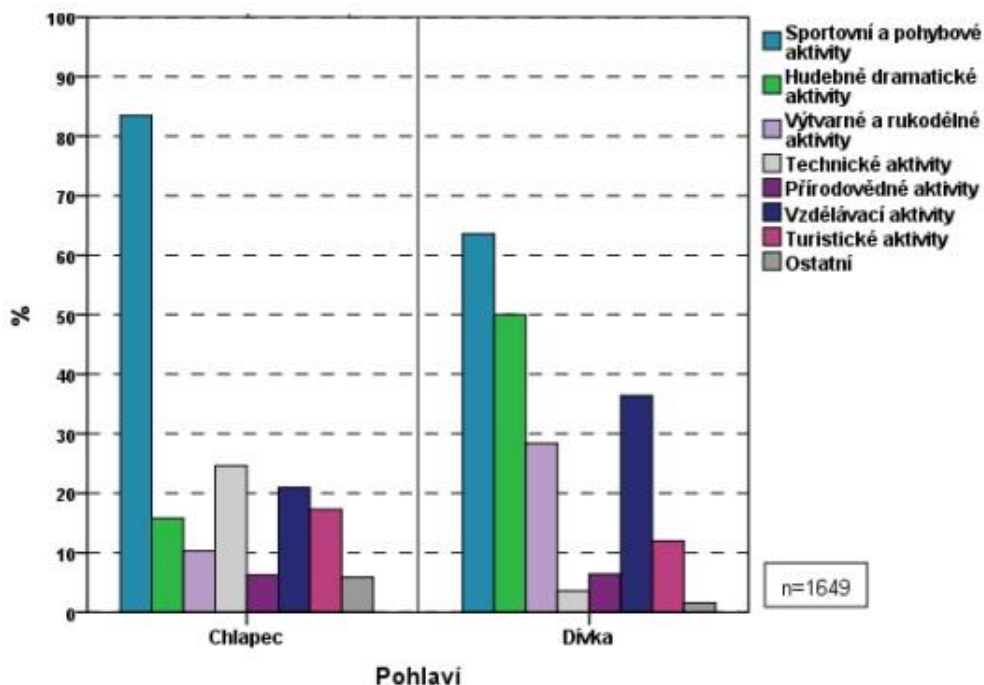
Obrázek 5. **Druhy navštěvovaných kroužků** (Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří uvedli, že do nějaké volnočasové aktivity docházejí, a uvedli její typ. Zdroj Klíče pro život.)

Obrázek 6. **Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s věkem** (Sloupec znázorňuje podíl respondentů, kteří uvedli, že do nějaké volnočasové aktivity docházejí, a uvedli její typ. Zdroj Klíče pro život)

Obrázek 7. **Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s pohlavím** (Sloupec znázorňuje podíl respondentů, kteří uvedli, že do nějaké volnočasové aktivity docházejí, a uvedli její typ. Zdroj Klíče pro život.)

Z průzkumu dále vyplývá, že způsoby trávení volného času dětí souvisí s výší vzdělání rodičů. Čím vyššího vzdělání rodiče dosahují, tím více se jejich děti věnují aktivnějším a organizovanějším činnostem, jako je sport a kroužky, zároveň také častěji vyhledávají činnosti spojené s využíváním počítače a více se také zaměřují na intelektuální činnost. Děti rodičů, kteří nedosáhli ani středoškolského vzdělání, se více než ostatní věnují neorganizovaným činnostem, jako jsou návštěvy kamarádů nebo scházení se venku. Vliv vzdělání rodičů se nikterak neprojevuje, pokud jde o účast ve sportovních aktivitách, ovšem v případě hudebně dramatických, výtvarně rukodělných a vzdělávacích aktivit stoupá jejich návštěvnost s vyšším vzděláním rodičů. Skutečnost, že děti rodičů s nižším vzděláním na jmenované kroužky chodí méně, nemusí být nutně zapříčiněna jenom nezájmem či nízkou motivací rodičů, ale třeba i finanční náročností těchto aktivit. U dětí ve věku 13 – 15 let byl jako důvod nenavštěvování zájmových útvarů uveden „nezájem“ (58 %). Ukázalo se také, že „nezájem“ je hlavním důvodem neúčasti v zájmových aktivitách u dětí z dobře a průměrně situovaných rodin. Děti ze špatně situovaných rodin uváděly především ekonomické důvody. (Bocan, Maříková & Spálenský, 2011.)

2.2 Prevence sociálně patologických jevů u pubescentů

Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím (Pokorný at al. 2002, s. 186).

Přehled nejčastějších sociálně patologických projevů chování u školních dětí:

- záškoláctví,
- agrese a šikana,
- delikvence mladistvých a kriminalita mládeže,
- drogy a drogová závislost.

Zdravím a životním stylem dětí a školáků se zabývají studie v rámci mezinárodního projektu „Health Behaviour in School-aged Children: WHO Collaborative Cross-National study (HBSC). Z výzkumu uskutečněného v roce 2010 mimo jiné vyplývá, že:

- Výskyt nadváhy a obezity u školáků byl na základě vypočítaného body mass indexů (BMI) u chlapců v průměru 19 % a u dívek 9 %.
- Osobní zkušenosti s kouřením ve 13 letech přiznala polovina dotázaných a v 15 letech kouřil už každý třetí ze čtyř dotázaných. Přičemž u dívek je kouření častější než u chlapců.
- V 15 letech 3 ze 4 dětí pijí alkohol každý měsíc. Pivo pijí obě pohlaví s velkou převahou nejčastěji, druhé v pořadí je víno. Postupně s věkem se k úrovni konzumace vína blíží tvrdé lihoviny i míchané nápoje. V 15 letech pijí pivo 2 z 5 chlapců a každá pátá dívka. Za posledních 30 dní se podle průzkumu opila třetina 15letých. Tato skupina v zásadě patřila také do skupiny těch, kteří se v životě opili opakovaně.
- Mezi 15letými je zhruba 30% zastoupení těch, kteří již marihuanu alespoň 1 krát užili. Okolo 15 % respondentů udává užití méně než 2 krát. Dalších 15 % respondentů užívalo častěji, a to 3-9 krát, což je experimentující skupina, nebo 10 krát a častěji, což naznačuje sklon k závislosti.

HBSC studie byla vykonána také ve školním roce 2013/2014. V České republice se jí zúčastnilo 1 721 třináctiletých a 1 760 patnáctiletých školáků. Při porovnání obou těchto studií se získané výsledky podstatně neliší u otázky zkoumající zkušenosti mládeže s pitím alkoholu. Výrazně nižší jsou naopak v případě zkušeností s kouřením i užíváním marihuany. Ke kouření tabáku se přiznalo 11 % patnáctiletých chlapců a 16 % patnáctiletých dívek a 4 % třináctiletých chlapců i dívek. V porovnání s předchozí studií se o 7 % snížil počet žáků, kteří alespoň jednou užily marihuanu. Procentuální nárůst byl zaznamenán v případě výskytu nadváhy a obezity u školáků. Tou trpí 23 % dotázaných patnáctiletých chlapců a 12 % patnáctiletých dívek. Podobné výsledky byly zjištěny i u třináctiletých školáků, kdy byla obezita prokázána u 28 % chlapců a 12 % dívek. HBSC studie z roku 2014 také uvádí, že výskyt každodenní pohybové aktivity je u českých školáků srovnatelný s průměrem ostatních států, kde je tento výzkum realizován. Každodenní pohybovou aktivitu uvedlo 20 % patnáctiletých chlapců a 13 % patnáctiletých dívek a 27 % třináctiletých chlapců a 20 % třináctiletých dívek. Naproti tomu sledování televize po dobu 2 a více hodin denně přiznalo 65 a 59 % patnáctiletých chlapců a dívek a 62 a 58 % třináctiletých chlapců a dívek. Vysoký poměr rozdílu mezi četností provozování pohybových a sedavých aktivit může souviset se zjištěným vysokým výskytem zdravotních potíží u dotazovaných školáků. Dvě a více zdravotních obtíží alespoň 1 krát týdně uvedlo 28 % chlapců a 48 % dívek a výskyt úrazu v uplynulém roce zase 45 % chlapců a 40 % dívek. Výsledky u jednotlivých věkových kategorií byly v podstatě totožné. Čeští školáci naopak oproti průměru HBSC studií uvedli, že se stali obětí šikany méně často a patřili k desítce států s nejnižším výskytem aktérů šikany.

Prevence sociálně patologických jevů je nyní velmi diskutovaným tématem. V této souvislosti vzniká množství nových projektů, jejichž úkolem je minimalizace problémového chování mládeže. V současné době je nabídka organizovaných volnočasových aktivit velmi pestrá. Existuje množství organizací, hnutí, klubů, apod., které se věnují výchově ve volném čase. Mimo organizované činnosti ve volném čase je však významný i vliv nejrůznějších neformálních skupin, v nichž se sdružují jedinci s podobnými názory a potřebami bez předem stanovených hodnot a cílů. Tyto skupiny mohou mít na jedince i jejich okolí vliv jak pozitivní, tak i negativní. Neformální skupiny jsou pro adolescenty velmi přitažlivé, což vychází i z předchozí charakteristiky tohoto období, kdy se mladí lidé snaží odpoutat od vlivu rodiny i jiných autorit. Prostředí těchto skupin pro ně může být přitažlivé právě proto, že poskytuje svým členům prostor

pro kontakt s vrstevníky, jistou dávku skupinové anonymity a přitom je nesvazuje žádnými pravidly. Velmi potom záleží, zda se mladý člověk dostane do skupiny, která je hodnotově pozitivně orientovaná nebo naopak.

3 Zájmy

Zájem je specifický druh motivace, kdy se jedinec zaměří na určitou oblast nebo nějaký předmět činnosti. Zájmy mohou být krátkodobé nebo i celoživotní a směřují k vyhledávání takových předmětů, aby činnost s nimi spojená vedla k uspokojení potřeb jedince.

H. W. Opaschowski předložil přehled osmi stěžejních potřeb člověka:

- Potřeba zotavení, osvěžení, zdraví a dobrého pocitu (rekreace): shromažďování sil, zbavování se zátěže všedního dne, psychické uvolnění, sexuální potřeby, odpočinek, spánek, dobrý zdravotní stav, dobrý pocit.
- Potřeba vyrovnání, rozptýlení a potěšení (kompenzace): vyrovnání nedostatků, odstranění námahy, uvolnění se od sledovaných cílů a účelů, přání přirozenosti a nezátíženosti.
- Potřeba poznání a učebního podněcování a dalšího učení (edukace): úsilí poznat a užívat nové, touha po zážitku, zvědavost v chování a jednání, umění rozvíjet své silné Já.
- Potřeba klidu, pohody, rozjímání a sebevědomí (kontemplace): mít a umět získat čas pro sebe samého, uvědomění si sebe sama, učení se znát a porozumět sobě samému.
- Potřeba sdělení, kontaktu a družnosti (komunikace): touha nebýt sám, přání rozmanitých sociálních vztahů, intenzifikace zážitků společně tráveným časem, empatie, láska, sexuální kontakty.
- Potřeba společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin (integrace): potřeba podpory a skupinové atmosféry, sociálního bezpečí a stability, vztahy v rodině, skupinový pocit, pozitivní sociální závazek, sociální učení ve skupině a se skupinou.
- Potřeba účastenství, angažovanosti a sociálního sebepojetí (participace): spolupůsobení na dění, úsilí o společné cíle, spolurozhodování, spoluúčast, spoluodpovědnost a utváření okolního prostředí sociálními akcemi.

- Potřeba kreativního rozvoje, produktivního uplatnění a účasti na kulturním životě (enkulturace): potřeba růstu osobních schopností a nadání, přání vlastního tvůrčího uplatnění, schopnost vyjádření, fantazie, spontaneita, rozvíjení estetického pocitu. (Vážanský, 2001.)

Pávková at al. (1999) uvádí, že psychologie sleduje zájem jako individuálně osobnostní jev, pedagogika se zabývá zájmy z hlediska jejich usměrňování a formování v procesu výchovy. Věnuje se nejen zájmům existujícím, ale i ovlivňování a vytváření podobných podmínek pro vznik nových zájmů. Zájmy nevhodné a z hlediska jednotlivce i společnosti nežádoucí se snaží eliminovat. Zájmy můžeme dělit podle:

- Úrovně činností na aktivní (produktivní) – tzn., že jedinec při nich sám vyvíjí činnost a produkuje nějaké hodnoty a receptivní, při jejichž realizaci se aktivita omezuje pouze na vnímání předmětu zájmu.
- Intenzity zájmu, která určuje jeho kvalitu. Rozlišujeme zájmy hluboké (jedinec musí vynaložit nějaké úsilí na uspokojení zájmu) a povrchní.
- Časového trvání na krátkodobé, dočasné (nebo-li přechodné) a trvalé.
- Stupně koncentrace na předmět zájmu rozlišujeme zájmy jednostranné a mnohostranné.
- Hlediska společenských norem můžeme používat označení zájmy žádoucí (hodnotné) a nežádoucí.

Z psychologického hlediska je rozvoj osobnosti jedna z hlavních funkcí volného času a významná úloha zájmových činností. Helus (2004, s. 120) tvrdí, že „zájmy mají značně osobnostně rozvíjející význam v tom smyslu slova, že integrují celou řadu oblastí osobnosti a dávají jim aktivní nasměrování“.

Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci. Tradičně se užívá dělení podle obsahu na zájmové činnosti:

- společenskovední,
- pracovně technické,
- přírodovědně-ekologické,
- esteticko-výchovné,
- tělovýchovné, sportovní a turistické.

Gillernová (2009) podle obsahu práce rozeznává zájmové činnosti sportovní, kulturní, technické spolu s ručními pracemi, vzdělávací, přírodovědné a komunikativní. U těchto oblastí zájmu převažuje rozvojová funkce. Zájmovou činností mohou být ale také například domácí práce, poslech hudby, návštěva diskoték atd. Zde převažuje zejména funkce zábavní a relaxační.

3.1 Zájmové vzdělávání

Zájmové vzdělávání tvoří nedílnou součást procesu celoživotního učení. Je právně ukotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a je zde definováno v § 111 jako vzdělávání poskytující účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. (<http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>)

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání jsou charakteristická tím, že výchovně vzdělávací činnost v nich je v první řadě zajišťována profesionálními pedagogickými pracovníky. Jejich činnost je pak dle potřeb organizace doplněna o externí pracovníky, a dobrovolníky. Profesionální zázemí pedagogů je to hlavní, co školská zařízení odlišuje od neziskových organizací zaměřených na výchovu dětí a mládeže. Zájmové vzdělávání v české republice zajišťují dvě hlavní skupiny institucí: školní družiny a školní kluby a střediska volného času.

Školní družiny jsou zřízeny v téměř každé škole. Jde o zařízení, do něhož chodí především děti zapsané k pravidelné, tj. každodenní docházce. Jsou učeny přednostně nejmladším žákům z 1. až 5. tříd a slouží k výchově, vzdělávání a k rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování. Školní kluby jsou zřízeny jen na některých školách. Jejich činnosti se může účastnit každý zájemce, bez ohledu na to, zda se jedná o žáka školy, která klub zřizuje.

Pávková at al. (1999) popisuje, že školní družiny i školní kluby mají velké předpoklady k pravidelnému a každodennímu pedagogickému ovlivňování volného času žáků, neboť vychovatelé:

- jsou se žáky v každodenním styku,
- mohou působit na většinu žáků bez ohledu na sociální postavení rodiny,
- pro své výchovné působení v době mimo vyučování mají vhodnou kvalifikaci,

- mají možnost pravidelného kontaktu s rodiči,
- jsou členy pedagogické rady, spolupracují s vedením školy a ostatními pedagogy.

Školní družina může zřizovat zájmové útvary i pro děti a další zájemce nezapsané k pravidelné docházce do školní družiny či školního klubu. Tato činnost je poskytována za úplatu, která může být použita na odměnu vedoucím kroužků, či na jiné neinvestiční náklady. Vedením kroužků mohou být pověřeni vychovatelé školních družin, zaměstnanci školy či jiné způsobilé osoby. O zřízení kroužku rozhoduje ředitel. Podle údajů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je v současné době v České republice zřízeno cca 4 100 školních družin a cca 480 školních klubů.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy definuje na svých stránkách střediska volného času (SVC) jako školská zařízení pro zájmové vzdělávání s právní subjektivitou a s příspěvkovou formou hospodaření. Zřizují je kraje, obce a další zřizovatelé (církve, soukromé subjekty). Oproti školním družinám a školním klubům poskytují SVC komplexní služby v jiném prostředí, než ve kterém se děti a mládež pohybují v rámci povinné školní výuky. Jedná se o méně formalizované prostory, které zároveň poskytují téměř neomezené časové možnosti pro různé typy aktivit, a to jak v průběhu dne, týdne, tak i celého roku. Středisko volného času totiž zpravidla vykonává svou činnost i ve dnech, kdy neprobíhá vyučování. SVC v současné době pracují podle vlastních školních vzdělávacích programů, které tvoří ředitelé spolu společně s pedagogickými pracovníky zařízení.

Pávková at al. (1999) dělí náplň činností SVC na:

- Pravidelnou zájmovou činnost, která je organizována v zájmových útvarech dělících se na kroužky (tj. menší zájmové útvary zaměřené na vnitřní obohacení členů – např. rybářský kroužek, modelářský kroužek aj.), soubory, které mají zpravidla závaznější strukturu a jejichž činnost směřuje zpravidla k veřejné produkci výsledků činnosti (pěvecký, taneční, divadelní apod.), kluby s volnější organizační strukturou (filmový, turistický...) a kurzy, což jsou útvary s vymezenou délkou trvání, zpravidla kratší než jeden rok (keramický, výtvarný aj.).
- Příležitostnou zájmovou činnost zahrnující nabídku příležitostných nebo cyklických akcí výchovně vzdělávacího charakteru jako jsou soutěže, turnaje, přehlídky, zájezdy a divadelní představení. Specifickou formou příležitostné

činnosti jsou tzv. příměstské prázdninové tábory, což je nabídka řady akcí v určitém cyklu a má charakter sociální služby pro děti zaměstnaných rodičů o prázdninách.

- Nabídku spontánních aktivit, které jsou využívány individuálně nebo skupinami účastníků neorganizovaně podle jejich momentálního zájmu. Nemají pevně stanovený začátek a konec, jsou vymezeny pouze provozní dobou zařízení. Příkladem jsou otevřené dětské herny, čítárny, dopravní hřiště atd.
- Garanci a organizaci soutěží a přehlídek vyhlašovaných nebo doporučovaných MŠMT ČR, jejichž posláním je vyhledávat v práci s dětmi a mládeží talenty a účelně využívat jejich volný čas. SVČ z pověření svého zřizovatele nebo orgánu státní správy v resortu školství organizují základní kola nebo po dohodě se zřizovatelem soutěžní kola nebo přehlídky vyšší kategorie – tzn. regionální nebo celostátní.
- Práci s talentovanou mládeží, která v podobě mimoškolní výchovy dává více možností než v průběhu školní výuky.
- Prázdninovou táborovou činnost, jíž se rozumí organizovaná činnost s dětmi a mládeží provozovaná v době dlouhodobého volna – tj. o letních, jarních či vánočních prázdninách. Doba trvání tábora bývá zpravidla delší než 5 dnů.
- Odbornou činnost umožňující poskytovat odbornou pomoc ostatním subjektům pečujícím o volný čas dětí a mládeže jak v resortu školství, tak občanským sdružením.

V současné době Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy eviduje 303 středisek volného času s 23 997 zájmovými útvary, které navštěvuje 272 744 dětí.

Pod volnočasové vzdělávání mládeže spadá také činnost základních uměleckých škol, které poskytují základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech – hudebním, tanečním, výtvarném a literárně-dramatickém. Základní umělecké vzdělávání má podobu dlouhodobého, systematického a komplexního studia, jehož kvalita je zajišťována prostřednictvím vlastního hodnocení školy a externí evaluace. Základní umělecké vzdělávání rozvíjí a kultivuje umělecké nadání širokého okruhu zájemců a současně nabízí prostor pro vyhledávání umělecky mimořádně nadaných jedinců.

Politiku volnočasového vzdělávání ovlivňuje stát, který zakládá a financuje síť zařízení pro volný čas dětí a mládeže, ovlivňuje a kontroluje jejich činnost, pomáhá neziskovým

nestátním organizacím, spolkům a sdružením pracujícím s dětmi a mládeží ve vytváření podmínek pro uspokojování poptávky po kvalitních volnočasových aktivitách. Zajišťuje výzkumnou činnost a vzdělávání pedagogů volného času a vytváří informační systém k aktivitám volného času dětí a mládeže. Zájmové vzdělávání v České republice spadá pod úřad Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). V souladu se vzdělávací politikou státu a v kontextu se zahraničními trendy ve vzdělávání zabezpečuje pod hlavičkou MŠMT profesní rozvoj pedagogických pracovníků škol a školských zařízení pro zájmové a další vzdělávání a pracovníků nestátních neziskových organizací pracujících s dětmi a mládeží v České republice Národní institut pro další vzdělávání. Ten má také na starosti systémovou podporu rozvoje nadání a péče o nadané, přípravu a realizaci celostátních kol soutěží a přehlídek, realizaci projektů podpořených z prostředků Evropského sociálního fondu a mezinárodní spolupráce, výzkum v oblasti volného času dětí a mládeže a publikační a ediční činnost.

3.2 Nabídka zájmové činnosti pro děti a mládež v Opavě

Opava je město s dlouholetou tradicí sportovních klubů, které se krom vlastní aktivní sportovní činnosti zaměřují na práci s dětmi a mládeží. Na úrovni ligových soutěží se sportovní kluby se širokou mládežnickou základnou věnují fotbalu, hokeji, basketbalu a volejbalu. Vysoké postavení v Opavě má i kanoistika. Závodníci Kanoje klubu Opava patří v juniorských kategoriích ke světové špičce. V Opavě je provozováno také parkurové jezdectví v Jezdeckém klubu Kylešovice. Tradici ve městě má tělovýchovná jednota Slezan, která v současnosti čítá asi 1300 členů a sdružuje pod svou hlavičkou atletiku, horolezectví, orientační běh, plavání, horolezectví, judo, karate, šerm a šachy. Atletikou se zabývá také tělocvičná jednota Sokol. Zájemci o bojové sporty mohou v Opavě navštěvovat také další specializované úspěšné kluby jako Aikido Dojo Opava, Karate Club Opava, Centrum bojových umění a Vem Camara Capoeira Opava. Nutné je zmínit i opavský tenisový a badmintonový klub. Pod sportovní kluby se v současné době hlásí i taneční soubory a kolektivy. Největším tanečním klubem ve městě je zřejmě taneční škola Dance4Life zaměřená na disco tanec. Navštěvuje ji asi 180 členů a patří mezi nejúspěšnější v republice. Mezi další známé taneční kluby patří taneční škola Holos Opava, která se věnuje společenskému tanci a studio Tany Tany orientující se převážně na orientální styl tancování. Taneční aktivity nabízí také taneční škola Vítr, taneční studio Let's Pole, mažoretky Roses Opava, konkurenční Mažoretky AMA Opava a další.

Uměleckou zájmovou činnost v Opavě zajišťuje především Základní umělecká škola V. Kálíka, která poskytuje vzdělání v hudebních, tanečních, výtvarných a literárně-dramatických oborech. Souběžně s ní nabízí aktivity pro děti a mládež v těchto oborech i Slezské divadlo Opava, jenž má své vlastní dětské soubory. Po roce 1989 se podařilo zachovat činnost uměleckých amatérských kolektivů pracujících dříve pod Okresním kulturním střediskem nebo Domem kultury Petra Bezruče Opava. Dnes už tradiční opavské amatérské umělecké soubory, které se zaměřovaly na práci s mládeží, jako folklórní soubory Vrtek a Úsměv, cimbálové muziky nebo taneční soubor Puls přešly pod tehdejší Dům dětí a mládeže – dnešní Středisko volného času Opava, kde svou činnost provozují dodnes. V rámci mládežnických organizací v Opavě pracuje skautský oddíl Junák a turistický oddíl mládeže Kadao. V posledních letech zaznamenaly veliký nárůst nejrůznější jazykové školy, které nabízejí výukové programy doplňující školní vzdělávání, a které se díky neustálému tlaku na jazykovou vzdělanost dětí těší stále větší oblibě. Nabídku zájmových kroužků zajišťují v Opavě také základní školy jako doplněk své vzdělávací náplně. Sportovní základní škola Edvarda Beneše spolupracuje s hokejovým klubem Slezan a nabízí rozšířenou výuku tělesné výchovy, která poté navazuje na hokejové tréninky klubu. Sportovní třídy nabízí také základní škola Englišova zaměřující se především na atletiku a ZŠ Kylešovice věnující se fotbalu. Při základní škole Ilji Hurníka, která má rozšířenou výuku hudební výchovy, funguje celorepublikově úspěšný a uznávaný dětský pěvecký sbor Domino a jejich příprava Cvrčci. Některé kroužky na základních školách jsou organizovány pod hlavičkou Střediska volného času Opava. Méně či více pravidelné organizované volnočasové aktivity v Opavě nabízejí také různé spolky či neziskové organizace.

4 Středisko volného času Opava

Středisko volného času, Opava, příspěvková organizace (dále jen SVČ Opava) je městským zařízením, jehož zřizovatelem je statutární město Opava. Hlavním úkolem SVČ Opava je uskutečňování zájmového vzdělávání pro děti, žáky, studenty, ale také dospělé osoby, pedagogické pracovníky a zákonné zástupce nezletilých účastníků. Zájmové vzdělávání se podle vyhlášky MŠMT ČR č. 74/2005 Sb. uskutečňuje zejména těmito formami:

- a) Příležitostná výchova, vzdělávací, zájmová a tematická rekreační činnost. Jedná se především o realizaci příležitostných akcí všestranného zaměření, organizaci různých typů soutěží a představení, přípravu a uskutečňování vzdělávacích akcí pro veřejnost a konzultační a metodickou pomoc dalším subjektům.
- b) Organizace soutěží a přehlídek dětí a žáků, a to ve spolupráci se školami a dalšími institucemi.
- c) Pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost v podobě zájmových útvarů - čili kroužků, souborů, klubů a oddílů.
- d) Táborová činnost a další činnosti spojené s pobytem jak v místech, kde SVČ Opava vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání (táborové základny SVČ Opava), tak i mimo tato místa.
- e) Osvětová činnost včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby a vedení k prevenci sociálně patologických jevů.
- f) Individuální práce a vytváření podmínek pro rozvoj nadání, která probíhá zejména v některých technicky zaměřených kroužcích, které lze zároveň považovat za přípravu na budoucí povolání – např. elektro kroužek, modelářství, výpočetní technika, přírodovědné kroužky, ale také keramika apod.

V rámci této své činnosti zorganizovalo SVČ Opava ve školním roce 2014/2015 celkem 990 jednotlivých příležitostných akcí pro 53.974 účastníků a 25 soutěží kategorie A a B pro 6.620 žáků. SVČ Opava v loňském školním roce otevřelo 109 zájmových útvarů, které pravidelně navštěvovalo 1.445 členů a uskutečnilo 47 pobytových akcí pro 1.425 účastníků. Provoz Střediska volného času Opava je financován z rozpočtu Statutárního města Opavy. Přímé náklady jsou financovány z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy prostřednictvím Krajského úřadu Moravskoslezského kraje. Velká část provozních nákladů je dále hrazena z účelových dotací Magistrátu města Opava, sponzorských darů, účelových dotací Moravskoslezského kraje a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a vlastních příjmů organizace.

Středisko volného času má v Opavě dvě pobočky. Hlavní budova s ředitelstvím se nachází na Jaselské ulici a je v ní realizována především zájmově-umělecká činnost a kroužky technického charakteru. Druhá budova, bývalá Stanice turistů a přírodovědců, byla pod správu SVČ Opava přidělena v roce 2005. Přesunulo se do ní oddělení sportu, turistiky a přírodovědy. K této budově na Husové ulici je také připojeno opavské

Loutkové divadlo, které v roce 2005 přešlo rovněž pod SVČ Opava a které zajišťuje pravidelnou činnost amatérských divadelních, loutkářských i studentských souborů, pravidelná nedělní pohádková představení pro děti i pronájem svých prostor dalším zájemcům. Součástí objektu na Husově ulici je rovněž poměrně velká zahrada, kterou má SVČ Opava v pronájmu a kde je vybudovaná Minizoo, která v rámci přírodovědně a chovatelsky orientovaného zájmového vzdělávání slouží návštěvníkům zájmových útvarů, školám i veřejnosti. Vzhledem k nedostatku prostor pro činnost jsou zajištěny podmínky pro práci kroužků také v pronajatých prostorách – tělocvičny (pro činnost sportovních kroužků a pohybových aktivit), krytý bazén (pro činnost vodáckých a sportovních kroužků), lední plocha pro školu bruslení, herna stolního tenisu a další specializované prostory. V Městských sadech spravujeme bunkr, který slouží jako sklad lodí a prostor pro schůzky vodáckých kroužků v letních měsících.

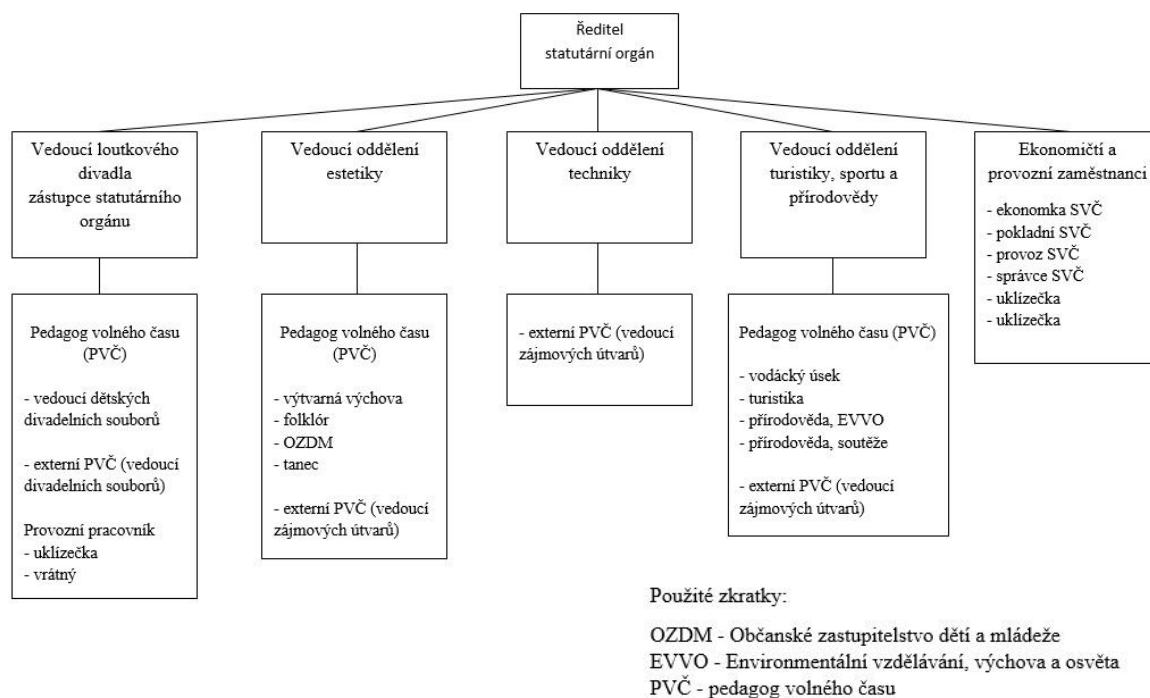
4.1 Organizační struktura

Rozdělení činnosti Střediska volného času Opava do jednotlivých úseků a oddělení:

- Oddělení kulturní a společenské tvoří 5 interních pedagogických pracovníků a 30 externích pracovníků – vedoucí zájmových útvarů.
- Oddělení techniky se skládá z jednoho interního pedagogického pracovníka 2 externích pracovníků.
- Oddělení Loutkového divadla má 2 pedagogické interní pracovníky a 9 externích vedoucích divadelní souborů.
- Oddělení sportu, turistiky a přírodovědy je tvořeno 5 pedagogy SVČ Opava a 14 externími pracovníky.
- Úsek provozní.
- Úsek ekonomický.

Jednotlivá oddělení řídí vedoucí oddělení, úseky, které nemají tak velký počet zaměstnanců, aby bylo možné z nich vytvořit oddělení, řídí ředitelka SVČ.

Obrázek 8. Organizační struktura SVČ Opava

4.2 Nabídka zájmové činnosti SVČ Opava pro děti a mládež ve věku 12 – 15 let a jejich obsazenost

Kroužků, které by se prioritně zaměřovaly na děti ve věku 12 – 15 let nenabízí Středisko volného času Opava mnoho. Tato věková skupina spadá do kategorie zájmových útvarů určeným dětem základní školní docházky. Věkové rozlišení těchto kroužků je nejčastěji od 7 – 15 let. Spadají sem aktivity se sportovní tematikou jako:

- Badminton I. + II. (určený žákům 6. – 9. tříd)
- Černý čáp - kroužek vodní turistiky (od 10 let)
- Stolní tenis (od 7 let)
- Florbal III. (od 13 let)
- Střelecký kroužek I. + II. (od 10 let)
- Keška - outdoorový kroužek s prvky geocachingu (od 10 let)
- Pajduláček – klub deskových her (od 8 let)
- Rybářství (od 8 let)
- Sportovní vodácký kroužek (pro děti od 11 let)

Kroužky přírodovědného charakteru:

- Chovatelský (od 9 let)
- Hafík (od 9 let)
- Malý badatel (pro děti od 3. třídy)
- Malý pěstitel

Technické kroužky:

- Elektro-kroužek (pro děti od 6 – 16 let)
- Jak na počítač (od 10 let)
- Kutil (3. – 9. třída)
- Letecký modelář (od 6 let)
- Plastikový a papírový modelář (od 8 let)
- Počítače a počítačové hry (od 10 let)

Kroužky esteticko-uměleckého charakteru:

- Divadelní soubory Štěk, Štěkáček a Štěkadlo (věkové rozmezí členů těchto souborů je 8 – 17 let)
- Divadelní soubor Jitřenka (od 8 let)
- Keramický kroužek (od 8 let)
- Kurz hry na africké bubny a bubenický orchestr Boris (6 – 16 let)
- Latinsko-americké tance (od 12 let)
- Na kytaru bez not (6 – 15 let)
- Opavánek – historický kroužek (12 – 18 let)
- Step aerobic (od 10 let)
- Street dance (od 10 let)
- Taneční mix (9 – 13 let)
- Taneční soubor Puls zaměřený na scénický tanec, pohybové divadlo a step (Skládá se z různých věkových skupin dětí a dospělých od 7 – 45 let. Soubor ale každoročně nabírá jen malé děti ve věku 6 – 7 let, v pokročilejším věku už vzhledem k náročnosti daných tanečních technik není nástup do souboru možný.)
- Úsměv – dětský folklórní soubor (6 – 15 let)
- Žurnálek – novinářský kroužek (8 – 12 let)

Už podle názvu většiny zájmových útvarů je volnočasová činnost SVČ Opava cílena především na děti mladšího školního věku. Z toho můžeme vyvodit, proč starší děti

nemají o kroužky zájem a jejich návštěvnost SVČ Opava klesá. Podle přiložené tabulky, jejíž data jsem vygenerovala z evidenčního systému „Domeček“ SVČ Opava, zjistíme, že největší obsazenost mají sportovní kroužky. Je nutné ale dodat, že se k těmto kroužkům počítají také zájmové sportovní útvary při spřátelených opavských základních školách, které z organizačních důvodů zajišťují svou volnočasovou činnost v rámci školních družin ve spolupráci s SVČ Opava. Procentuálně má ale na tomto čísle větší podíl přímá návštěvnost sportovních kroužků SVČ Opava. Stejný princip platí i pro podle tabulky hojně navštěvované hudební zájmové útvary. Zde se jedná především o členy již výše zmíněného pěveckého souboru Domino, který pracuje při ZŠ Ilji Hurníka v Opavě. Děti chodí do sboru v rámci školou povinné rozšířené hudební výuky, mimoškolní soustředění, výjezdy a vystoupení na akcích, přehlídkách a festivalech jsou však organizovány pod hlavičkou SVČ Opava s pomocí jeho interních pedagogů. Proto jsou členové sboru zároveň klienty Střediska volného času Opava. Podle tabulky je zřejmé, že největší pokles návštěvnosti má u této věkové skupiny folklórní soubor Úsměv. Jeho členy tvoří převážně děti ve věku od 6 – 12 let a mládež starší 17 let, která se do souboru po překonání krizových let pubescentního vývoje vrací zpátky. U ostatních zájmových útvarů je otázkou, nakolik je jejich návštěvnost dostačující a uspokojující v souvislosti s dalšími možnými nabízenými volnočasovými aktivitami ve městě Opava.

Tabulka 1. Počet účastníků zájmových útvarů SVČ Opava ve věku 12 – 15 let

Typ činnosti	Věk účastníků:				
	12 let	13 let	14 let	15 let	Celkem:
ZÚ Estetika	8	5	11	22	46
ZÚ Tanec	18	18	10	10	56
ZÚ Folklór	3	0	2	0	5
ZÚ Divadlo	5	9	6	5	25
ZÚ Hudba	23	21	24	19	87
ZÚ Sport	26	30	21	16	93
ZÚ Vodáctví	3	2	3	0	8
ZÚ Přírodověda	8	7	2	0	17
ZÚ Technika	7	10	2	4	23
ZÚ Ostatní	2	2	0	0	4
Celkem:	103	104	81	76	364

4.3 Marketingová strategie Střediska volného času Opava

Jak už bylo uvedeno, SVČ Opava je příspěvkovou městskou organizací. Magistrát města Opavy (MMO) má proto prioritní zájem na tom, aby služby poskytované SVČ Opava byly co nejvíce přístupné nejširšímu možnému spektru potenciačních klientů. V rámci své grantové a dotační politiky MMO podporuje činnost střediska tak, aby byla cena kroužků dosažitelná pro většinu obyvatel města. Od toho se odvíjí cenová strategie SVČ Opava.

Propagační činnost akcí a zájmových útvarů SVČ Opava je realizována především v podobě plakátů vyvěšovaných v informačních centrech, na plakátovacích plochách města, ale i v prostorách opavských školek a základních škol. V rámci náboru do zájmových útvarů vychází každoročně v červenci brožurka s obsáhlou nabídkou činností, která je rozdávána dětem a jejich rodičům na akcích SVČ Opava nebo při jiných kulturně-společenských příležitostech. Loutkového divadla tiskne na začátku každé divadelní sezóny informační celoroční program obsahující repertoár divadelních souborů, premiéry, úspěchy souborů na amatérských divadelních přehlídkách a přehled nasmlouvaných profesionálních divadel. Všechny plakáty a informační letáky dodržují jednotný vizuální styl, aby bylo veřejnosti při spatření loga nebo typického výtvarného rukopisu jasné, že se jedná o akci Střediska volného času Opava. Loga a návrhy plakátů vytváří výtvarnice SVČ Opava, paní Zuzana Slováková. Public relations zajišťuje především spolupráce s regionálními médii, hlavně s televizí Polar, měsíčníkem Hláska (periodikum MMO) a s týdeníky Region a Deník, v nichž je veřejnost informována o chystaných i proběhlých akcích a také o úspěších souborů a kolektivů SVČ Opava. Elektronická podoba komunikace s veřejností je realizována prostřednictvím internetových a facebookových stránek.

Obrázek 9. Logo SVČ Opava a Loutkového divadla SVČ Opava

5. Výzkumná část

5.1 Cíl výzkumu

Cílem předloženého kvantitativního sběru dat je zjistit pomocí dotazníkového šetření zájem o organizované volnočasové aktivity u žáků 7. a 8. tříd základních škol v Opavě. Výzkum dále zkoumá, jak respondenti využívají nabídky opavských organizací a klubů i samotného Střediska volného času Opava, jaký typ organizovaných aktivit ve svém volném čase žáci upřednostňují, kde je vykonávají, jak často, jak dlouho a zda jsou s nimi spokojeni. Dále se zabývá zájemem o nabízené akce a činnost Střediska volného času Opava. V rámci budoucího vývoje SVČ Opava a zkvalitnění jeho nabídky nejen pro danou věkovou skupinu se snaží zodpovědět otázky týkající se jeho činnosti. Informace mohou posloužit k zamyšlení, zda Středisko volného času Opava uspokojuje poptávku, zda nabízí typ zájmových útvarů, které jsou mezi dospívajícími žádané, co z nabídky je oslovilo a jaký typ organizované činnosti jim ve městě chybí. Výzkum také informuje o tom kde a na jakých místech žáci hledají informace o možnostech trávení organizovaného volného času.

Vzhledem k cílům mé práce jsme si stanovili tyto výzkumné otázky:

- Má mládež ve věku 12 – 15 let má stále zájem o pravidelnou organizovanou zájmovou činnost?
- Navštěvují dívky více zájmových kroužků než chlapci?
- Převládá u chlapců zájem o aktivity sportovního a technického typu?
- Upřednostňují dívky kroužky uměleckého charakteru?
- Jsou dotazovaní dostatečně obeznámeni s činností a působením SVČ Opava a pokud ano, jeví se jim potom tato činnost jako zajímavá a lákavá?

5.2 Výzkumný soubor

K získání co nejpřesnějších informací vypovídajících o skutečných potřebách pubescentů, byla zvolena forma kvantitativního výzkumu. Ta byla realizována dotazníkovým šetřením pod oficiální hlavičkou Střediska volného času Opava na základních školách v 7. a 8. třídách devíti opavských základních škol, dvou mimo opavských základních škol a v sekundě a tercii osmiletého gymnázia v Opavě. Konkrétně se jedná tyto školy:

Mendelovo gymnázium Opava

ZŠ Boženy Němcové Opava

ZŠ Edvarda Beneše Opava (škola s rozšířenou sportovní výukou)

ZŠ Englišova Opava (škola s rozšířenou sportovní výukou)

ZŠ Ilji Hurníka Opava (škola s rozšířenou výukou hudební výchovy)

ZŠ Mařádkova Opava

ZŠ Šrámkova Opava

ZŠ T. G. Masaryka Opava

ZŠ Vrchní Opava

ZŠ Kylešovice Opava

ZŠ Štítina

ZŠ Raduň

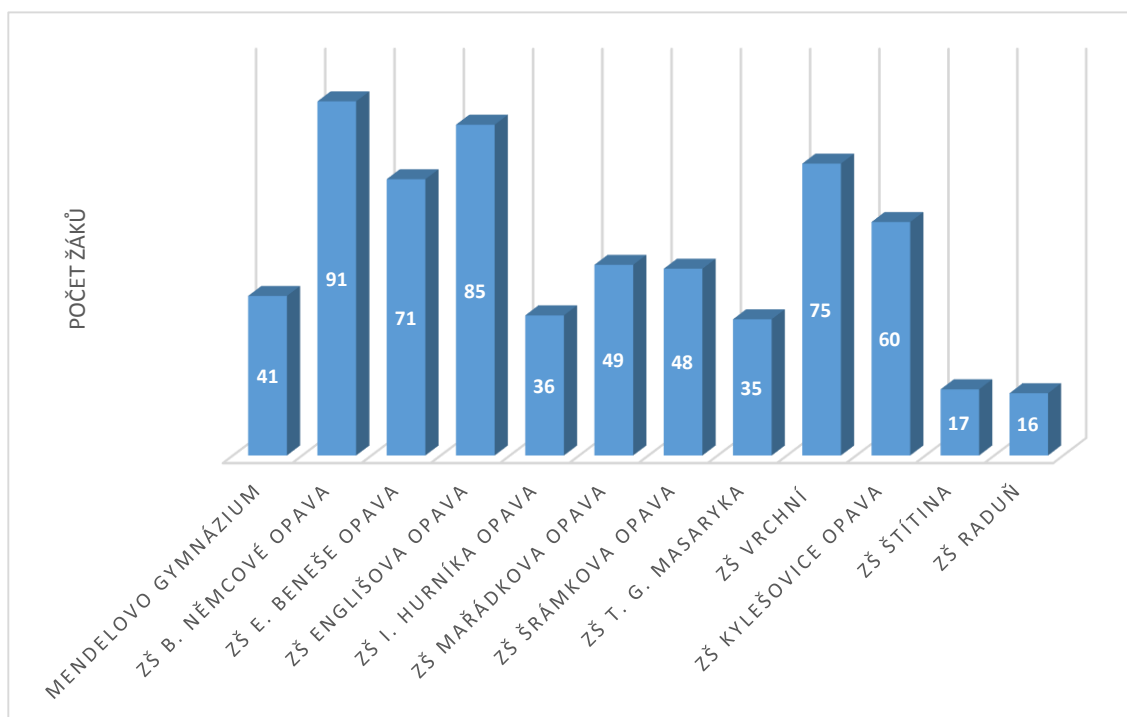
Dotazníkového šetření se nezúčastnily pouze 2 opavské základní školy (ZŠ Otická Opava a ZŠ Krnovská Opava) a Základní škola a Praktická škola Opava specializující se na vzdělávání dětí se speciálními potřebami.

Cílovou skupinou tohoto výzkumu byla pubescentní mládež na území města Opavy, proto byli jako zkoumaný objekt zvoleni žáci 7. a 8. tříd základních škol. Svým věkovým rozložením pokrývá tento soubor respondentů celé věkové rozmezí období puberty. návratnost dotazníků byla zajištěna díky předchozí domluvě a spolupráci s řediteli základních škol a osobní účastí při dotazování respondentů. Celkem byl dotazník rozdan 624 žákům ve věku 11 – 15 let, což podle údajů odboru školství Magistrátu města Opavy tvoří zhruba 73 % z celkového počtu žáků 7. a 8. tříd opavských a mimo opavských základních škol. Dotazník vyplnilo 286 dívek a 338 chlapců. Co se týká geografického rozložení dotázaných je vzorek složen ze 71 % dětí s trvalým bydlištěm v Opavě a 29 % dětí, které musí za případnými zájmovými kroužky do města dojíždět.

Tabulka 2. Složení souboru respondentů podle věku a pohlaví

Věková kategorie	Pohlaví		
	Dívky	Chlapci	Celkem
11 – 12 let	35	32	67
13 let	134	181	315
14 let	102	114	216
15 let	15	11	26
CELKEM	286	338	624

Obrázek 10. Počet oslovených respondentů na jednotlivých základních školách

5.3 Metody výzkumu

K zajištění všech dat sociologického výzkumu byla vybrána metoda nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce, ve kterém jsme se zaměřili na zájem o organizované volnočasové aktivity dané věkové kategorie v Opavě. Dotazník byl vytvořen oficiálně pod hlavičkou Střediska volného času Opava s podporou a záštitou ředitelky SVČ Opava, paní Jaroslavy Polákové.

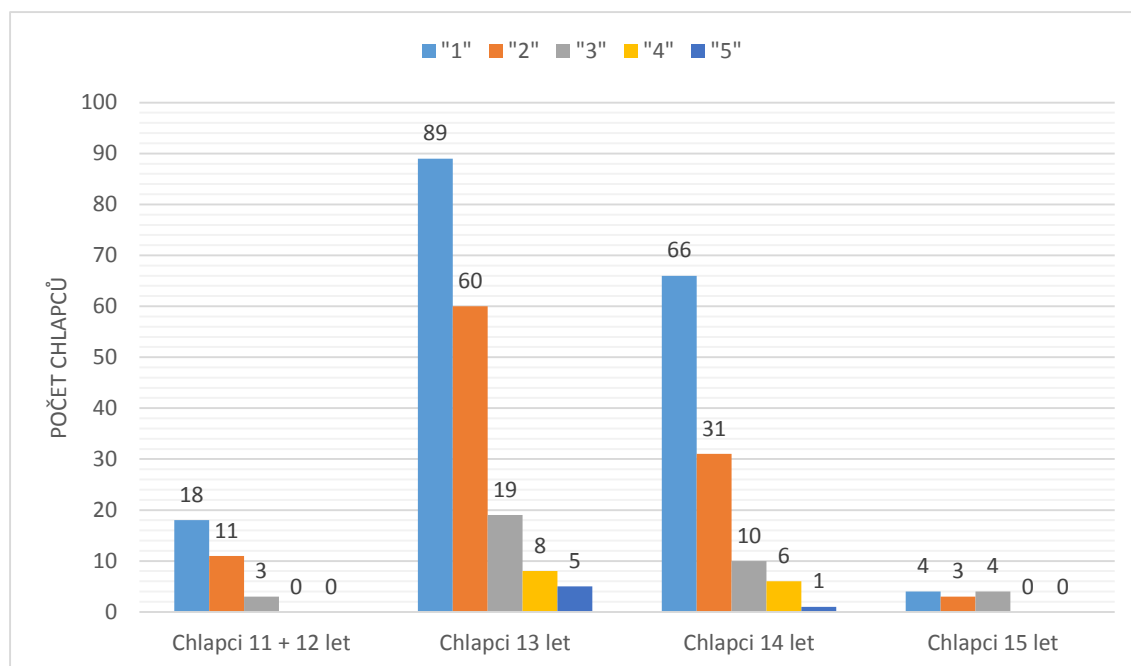
Ve vstupní části dotazníku byli respondenti informováni, za jakým účelem jsou osloveni k jeho vyplnění a jakou formou mají odpovídat. Dále pak žáci vyplnili základní demografické údaje, konkrétně věk a bydliště. První část dotazníku se zaměřila na všeobecný zájem o organizované volnočasové aktivity a na míru spokojenosti dotazovaných se svým způsobem trávení volného času. Zjišťovala také překážky v trávení volného času, chybějící možnosti a zdroje informací o nabídce. Následovaly konkrétní otázky týkající se reálné návštěvnosti organizovaných zájmových útvarů, abychom si zodpověděli, zda děti a mládež ve věku 12 – 15 let navštěvují zájmové kluby a organizace, jakou činnost v jakém typu organizace upřednostňují, kolik dnů v týdnu tomu věnují, jaká je tematická skladba kroužků, zda se genderově liší u dívek a chlapců, jak dlouho se danými činnostmi zabývají, jestli u této věkové skupiny převažují krátkodobé povrchní zájmy nebo inklinují k trvalým hodnotám a zůstávají u svých koníčků z dob mladšího školního věku, případně netouží-li po určitém typu zájmového útvaru, jehož činnost není ve městě Opava realizována. Druhá část dotazníku se zaměřila na jejich zkušenosti se SVČ Opava. Hlavní otázkou bylo, zda mají oslovení respondenti vůbec ponětí o samotné existenci organizace specializující se na nabídku volnočasového vyžití v Opavě, jak její nabídky využívají a jak jsou se službami SVČ Opava spokojeni. Otázky v dotazníku byly převážně uzavřené, aby nedošlo k velkému rozptylu získaných odpovědí a tím pádem nekvalitnímu vyhodnocení získaných údajů. Zjednodušení dotazníku na uzavřené odpovědi zvyšovalo také předpoklad, že pro žáky nebude působit příliš složitě a nebudou mít nechuť podílet se na jeho vyplnění. U některých otázek byla v nabídce i otevřená odpověď, aby se mohli v případě potřeby konkrétněji vyjádřit.

5.4 Výsledky dotazníkového šetření

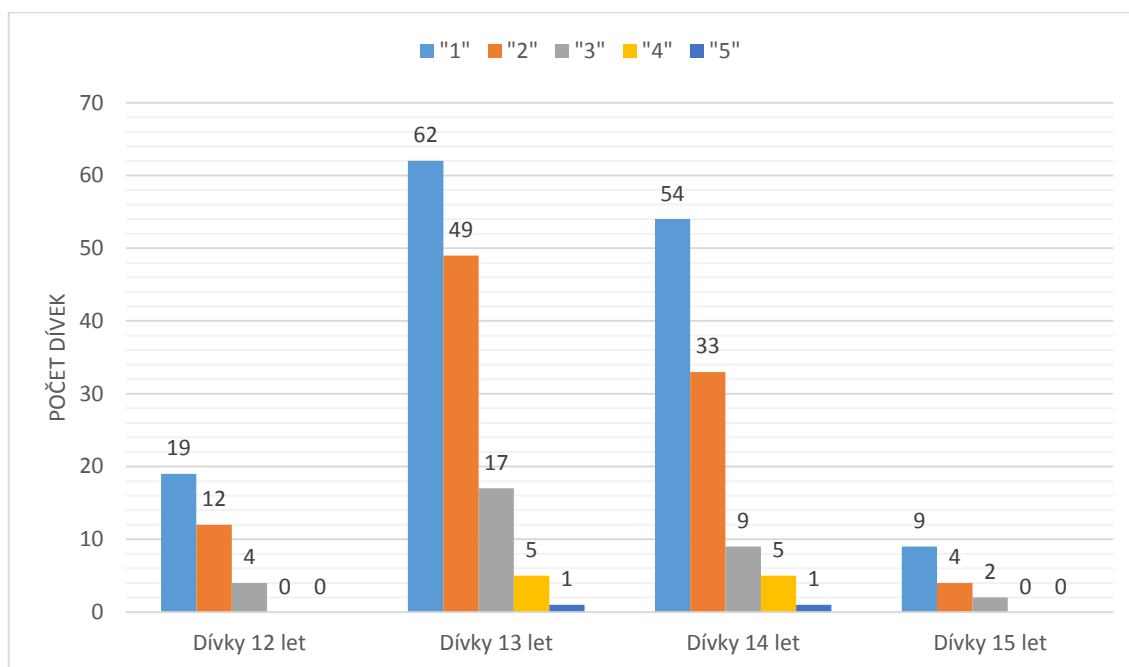
Otázka č. 1: *Jsi spokojený/spokojená s tím, jak trávíš svůj volný čas?*

Dotazovaní měli vyhodnotit svůj osobní postoj ke vlastnímu způsobu trávení volného času a ohodnotit ho známkou jako ve škole. Z grafů vyplývá, že u všech věkových kategorií převládá spokojenost nad svým vlastním využíváním volného času. Věkové kategorie nelze mezi sebou navzájem porovnávat, protože počet dotázaných se v rámci věkových skupin značně lišil. Musíme sledovat procentuální poměry mezi jednotlivými odpověďmi u konkrétní věkové skupiny. O děvčatech lze podle zjištěných údajů prohlásit, že jsou se svým volným časem spokojeny méně. Může to být dáno tím, že dívky bývají obvykle ke všemu kritičtější než chlapci, jejichž pohled na věci bývá bezstarostnější.

Obrázek 11. **Spokojenost s vlastním trávením volného času u chlapců**

Obrázek 12. Spokojenost s vlastním trávením volného času u dívek

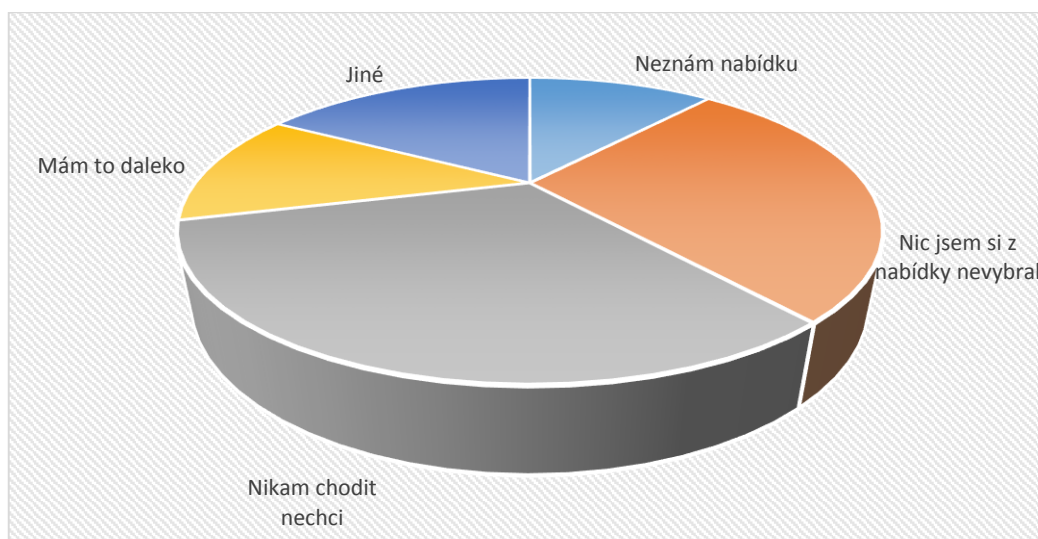
Otázka č. 2: *Chodíš do nějakého kroužku či klubu?*

79 % oslovených dětí odpovědělo, že navštěvuje zájmový kroužek nebo klub probíhající systematicky pod vedením specializovaného pedagoga či jiného dospělého vedoucího. Výsledky u děvčat a chlapců jsou téměř totožné – z dívek má minimálně jednu organizovanou volnočasovou aktivitu 80 % a z chlapců 78 % respondentů. Žádné větší rozdíly nebyly patrné ani mezi opavskými a mimo opavskými dětmi. Výsledky se tak shodují s výše zmíněným výzkumem zpracovaným Národním střediskem dětí a mládeže v roce 2011, kde se návštěvnost zájmových kroužků u dětí ve věku 13 – 15 let pohybovala mezi 74 – 78 %, viz graf č. 4.

Otázka č. 3: *Pokud do kroužku či klubu nechodíš, označ důvody.*

Z celkového počtu 114 dětí, které nenavštěvují žádný zájmový útvar nebo klub, označila většina za hlavní důvod svou nechuť a nezáměr kamkoliv chodit. To byla rovněž nejčastější odpověď u chlapců. Dívky nejvíce kroužkovaly odpověď, že si ze současné nabídky nedokázaly nic vybrat, což se nelišilo ani u jednotlivých věkových kategorií oslovených dětí. Mezi „jinými důvody“ byl nejvíce uváděn nedostatek času, dlouhé vyučování, velká míra učení, a že do kroužku nechtějí chodit kamarádi.

Obrázek 13. Důvody proč děti a mládež v Opavě nenavštěvují zájmové útvary

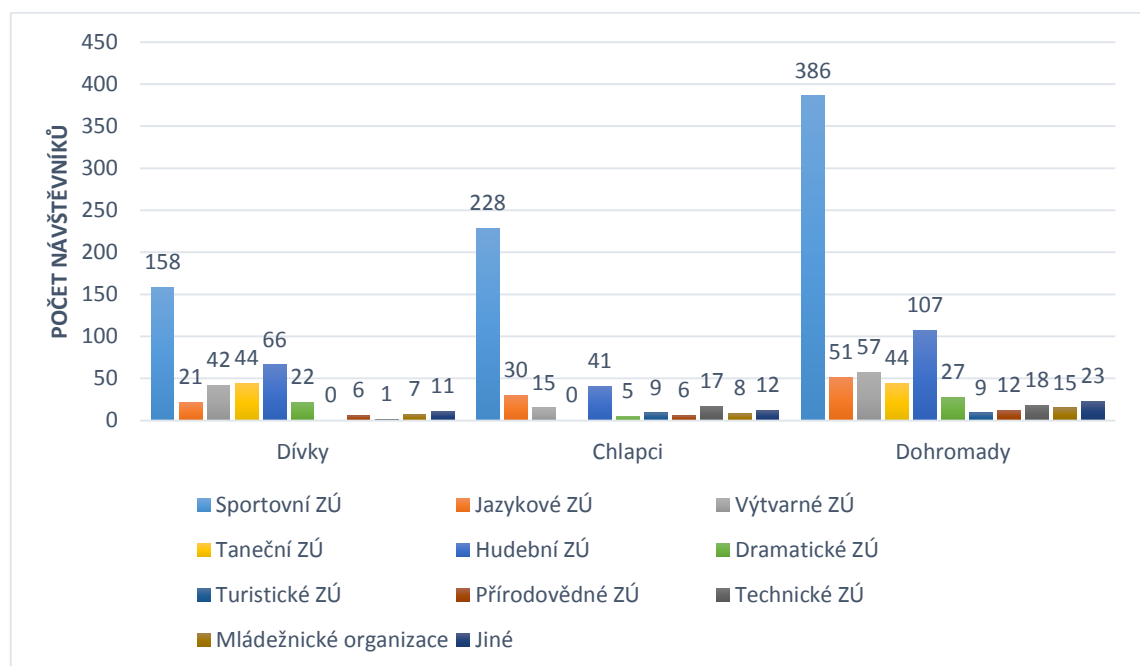

Otázka č. 4: *Křížkem zaškrtni kam a do jakého typu kroužku chodíš.*

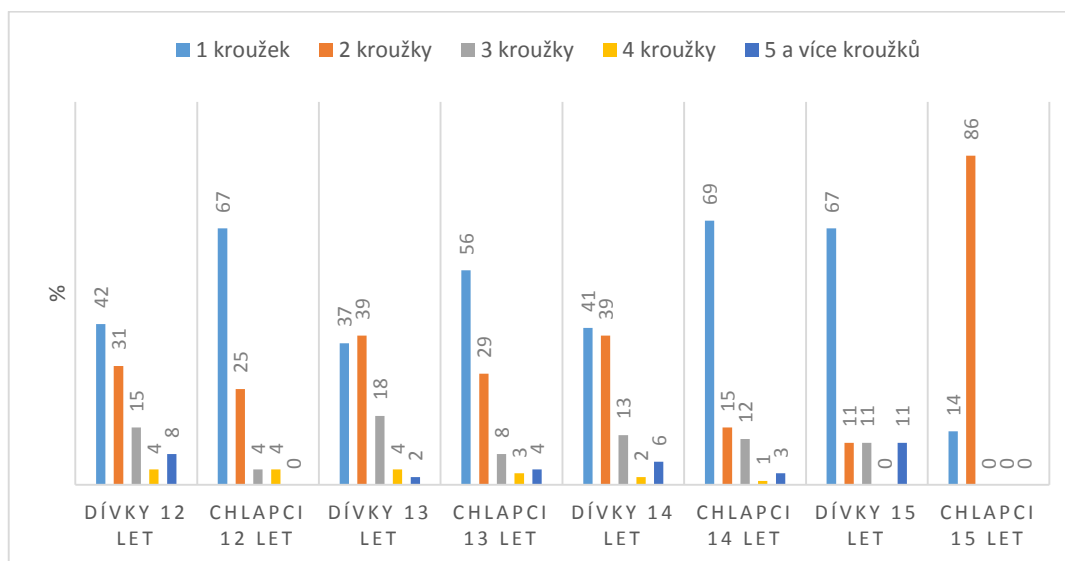
U této otázky bylo možné zaškrtnout více možností. Podle grafů můžeme zjistit, že u obou pohlaví zřetelně převažuje zájem o sportovní aktivity. Ty jsou nejčastěji realizovány ve sportovních klubech a na základních školách. Návštěvu sportovní volnočasové činnosti ve škole zaškrtovaly převážně děti ze základních škol s rozšířenou sportovní výukou. Další zájmové organizace jsou už pro sportovní činnost vyhledávány v podstatně menší míře. Důvodem může být, že jednou z náplní těchto organizací je i objevování talentovaných dětí, kterým mohou vedoucí kroužků poskytnout odbornou radu a doporučit už konkrétní sportovní či jiné kluby, kde by mohly svůj talent více a lépe rozvíjet, čímž je potom zapříčiněn odliv těchto dětí do specializovaných sportovišť. Vzhledem k dalším druhům zájmových aktivit můžeme na základě průzkumu konstatovat u dívek převahu výběru činností esteticko-uměleckého charakteru. Je však překvapivé, že sečteme-li u děvčat návštěvnost kroužků tanečních, hudebních, výtvarných a dramatických, bude konečný součet 180, což je podobný výsledek jako u návštěvnosti sportovních zájmových útvarů. Esteticko-umělecké aktivity nemají tedy nad těmi sportovními jasnou dominanci. U chlapců jsou více zastoupeny kroužky technické a turistické, z uměleckých aktivit vedou hudební kroužky. Za zajímavou lze také považovat návštěvnost jazykových kurzů v Opavě, která není tak vysoká vzhledem k velkému boomeru jazykových škol v posledních letech. Mezi „jinými“ zájmovými útvary se nevíce objevovali hasiči, matematické a mediální kroužky. Co se týče počtu pravidelně

navštěvovaných zájmových útvarů, je průkazný pouze výzkumný vzorek dívek a chlapců ve věku 13 a 14 let. Ostatní věkové kategorie nebyly zastoupeny v takové míře respondentů, abychom jejich výsledkové hodnoty průzkumu mohli brát v potaz. U dívek byly skupiny s jedním nebo dvěma kroužky týdně procentuálně vyrovnané. Chlapci jsou spíše jednostranně zaměřeni a navštěvují jen jeden typ zájmové aktivity týdně. Je třeba ale dodat, že se zde opět podepisuje poměrně silně zastoupená část chlapců ze sportovních škol, kteří se sice věnují jen jednomu typu aktivity, ale s větší četností (většinou 4 krát za týden a častěji). Je logické, že na ostatní zájmovou činnost nemají již čas. Obecně lze také vyvodit, že s vzrůstajícím věkem a možná i se zvyšující se náročností školních povinností klesá počet navštěvovaných kroužků. Podíváme-li se na místa a objekty, kde jsou organizované volnočasové aktivity realizovány, převládají speciálně orientované organizace a instituce, u kterých se předpokládá hodnotnější a profesionálnější vhlad do dané tematiky. Patří zde základní umělecká škola a jednotlivé profesionální sportovní kluby. Pro organizace typu střediska volného času, které poskytují převážně obecné zájmové vzdělávání na častokrát nižší výkonnostní, rekreační, úrovni, jsou největším konkurentem kroužky otevírané při základních školách, které dětem nabízejí podobnou činnost, navíc ve známém prostředí se známým pedagogem a v kolektivu spolužáků a kamarádů.

Obrázek 14. **Struktura návštěvnosti zájmových útvarů v Opavě** (Údaje jsou udávány v počtech návštěvníků daného typu zájmových útvarů.)

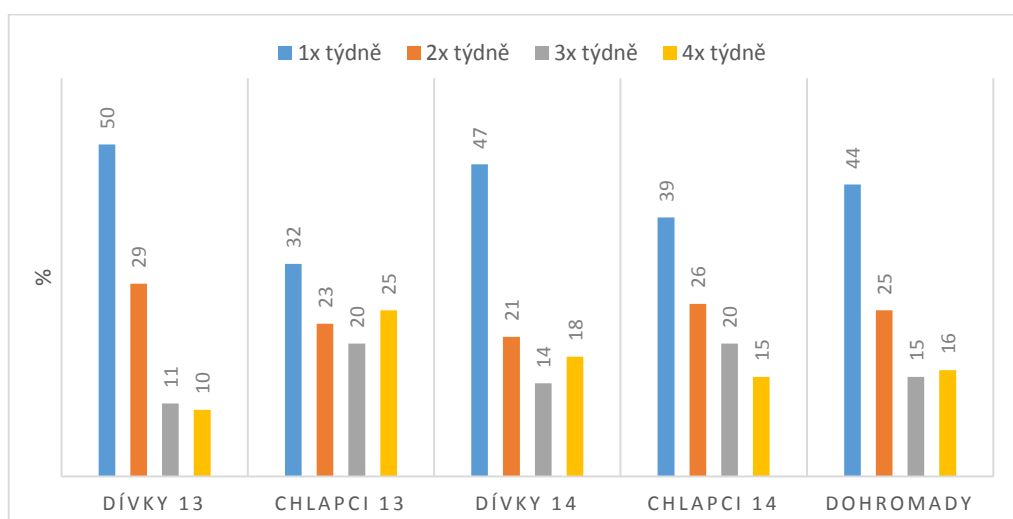
Obrázek 15. Počet navštěvovaných zájmových útvarů u jednotlivých věkových kategoriích (Údaje jsou uváděny v procentech.)

Otázka č. 5: Jak často v týdnu kroužky navštěvuješ?

Většina děvčat se věnuje několika druhům zájmových útvarů. Jejich četnost návštěv je nižší, zpravidla jednou týdně. Dá se říci, že dívky nejsou tak jednostranně zaměřené, mají potřebu širšího záběru a vyhledávají více typů různorodých aktivit možná na úkor kvality a úrovně, které pak v daných činnostech dosáhnou. Vícekrát v průběhu týdne navštěvují hlavně hudební kroužky v základních uměleckých školách a sportovní ve sportovních klubech. U chlapců jsou zájmové úvary navštěvované jedenkrát i vícekrát za týden téměř vyrovnané. Svým zájmům se tedy věnují důsledněji, chybí jim však rozmanitost.

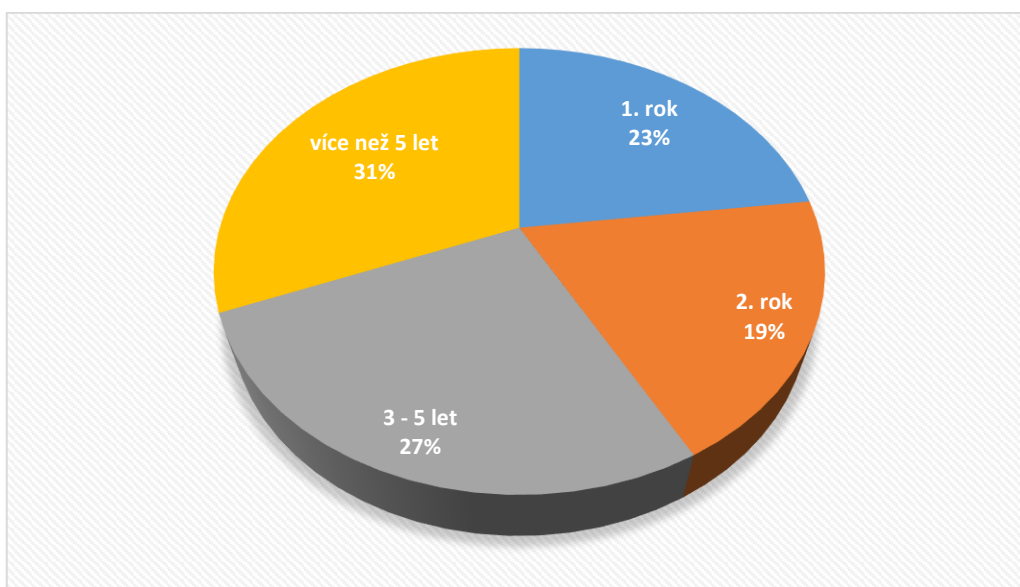
Obrázek 16. Četnost návštěvnosti kroužků (Údaje jsou uvedeny v procentech.)

Otázka č. 6: *Jak dlouho kroužek navštěvuješ?*

Cílem otázky bylo porovnat, zda u mládeže převažují aktivity, kterým se věnují již od mladších školních let a kde se dá poté předpokládat, že jejich vhlad do problematiky dané činnosti i získané kvalitativní hodnoty budou hlubší nebo jestli kroužky z dětství, které vybírali převážně pod vlivem svých rodičů, opouští a zkouší si v rámci sebenalézání hledat svou vlastní cestu. U této věkové skupiny se dá předpokládat neustálá proměnlivost názorů a tím pádem větší fluktuace zájmů na úkor kvality výstupů, které z dané činnosti získají. Bylo zjištěno, že se každý druhý z respondentů věnuje nějakému svému zájmu více než 3 roky, takže razantní odklon od „dětských“ aktivit zde nebyl prokázán. Z kroužků, kterým se dotázaní nejčastěji věnují dlouhodobě a systematicky, zřetelně vedly sportovní aktivity ve sportovních klubech a oddílech, dále následovala hudební a výtvarná výuka na základních uměleckých školách, tanec v tanečních souborech a členství v mládežnických organizacích.

Obrázek 17. **Délka návštěvnosti kroužků**

Otázka č. 7: *Vadí ti něco na kroužku, který navštěvuješ?*

Svou spokojenost s navštěvovanými kroužky vyslovilo 82 % dotázaných. Tak velká míra spokojenosti může být překvapivá vzhledem k tomu, že období puberty je typické svou kritičností k jiným lidem, zejména autoritám, tedy i k vedoucím kroužků. Starší žáci přijímají jen to, co jim imponuje a čeho si váží – v případě pedagogů to je pak hlavně jejich chování, které není v rozporu s verbální prezentací a jejich skutečné schopnosti

a dovednosti. Zbýlých 28 % respondentů si ztěžovalo především na náplň činnosti v kroužku, kolektiv, vedoucího, dobu kroužku, prostředí, ale také ve velké míře na to, že je daná zájmová aktivita málokdy v týdnu a přáli by si do ní chodit častěji.

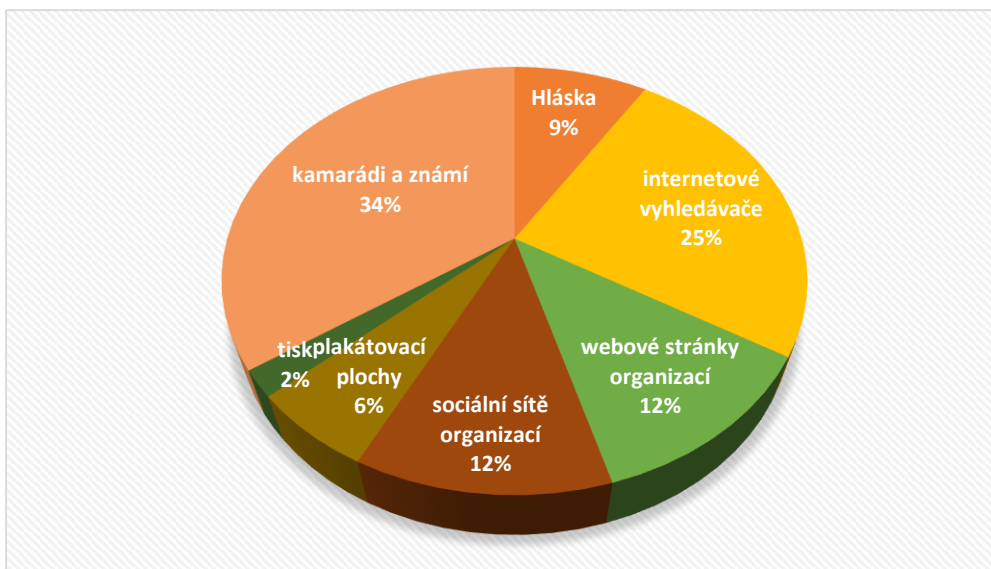
Otázka č. 8: Jaký typ kroužku či aktivity, by sis přál/a navštěvovat?

Záměrem této otázky bylo zjistit, jestli je u dětí poptávka po nějakém kroužku či činnosti, která není vyslyšena, a kterou by se SVČ Opava mohlo inspirovat v nadcházejícím školním roce při plánování nabídky zájmových útvarů. Otázka byla otevřená, takže dávala respondentům prostor pro jejich kreativitu. Většina z nich však uváděla aktivity, které jsou v opavských organizacích a klubech běžně v nabídce, a které nijak specificky nekonkretizovali – jednalo se hlavně o zájem o taneční, sportovní, výtvarné nebo hudební kroužky. V přesněji formulovaných odpovědích se objevil zájem o výuku fotbalu a basketbalu pro dívky, šerm, rugby, softball a ve znatelném počtu o lukostřelbu. Z technických kroužků se pak objevila poptávka po počítačové grafice, programování a kroužku počítačových her. Za zamyšlení stojí, že se u každé věkové kategorie jak u chlapců, tak u dívek ve velké míře objevoval Freestyle Scootering a hlavně Freestyle Parkour – ten byl také nejčastěji uvedenou odpovědí.

Otázka č. 9: Kde vyhledáváš informace o nabídce zájmové činnosti v Opavě?

Jako zdroj informací o možnostech zájmových činností v Opavě byli nejvíce označováni kamarádi. I zde tak platí rčení, že „dobré slovo je víc než tisíc vylepených plakátů“. V pubertálním věku se navíc zvyšuje význam a vliv vrstevnické skupiny. Děti mají potřebu identifikace se svými spolužáky, kamarády, akceptují jejich pravidla a chovají se podle nich. Dalším podstatným zdrojem informací je pak internet a sociální sítě. Internetové vyhledávače jako Google a Seznam využívá 25 % dotázaných. Shodně po 12 % získaly webové stránky a sociální sítě zájmových organizací a klubů. Malé procentuální zastoupení měl tiskový zpravodaj města Opavy Hláska (9 %), plakátovací plochy (6 %) a tisk obecně (2%).

Obrázek 18. **Zdroje informací o zájmové činnosti v Opavě**

Otázka č. 10 *Znáš Středisko volného času Opava?*

Počínaje touto otázkou budou všechny další zaměřené na samotnou činnost Střediska volného času Opava a míru informovanosti a spokojenosti s ní. O samotné existenci střediska volného času jako zdroje organizovaných zájmových aktivit v Opavě ví 79 % respondentů. Výraznější procentuálními rozdíly nebyly zaznamenány u jednotlivých kategorií ani mezi žáky jednotlivých základních škol nebo mezi dívkami a chlapci. O SVČ Opava věděli méně mimo opavští žáci než ti opavští.

Otázka č. 11 *Chodiš do některých z kroužků SVČ Opava?*

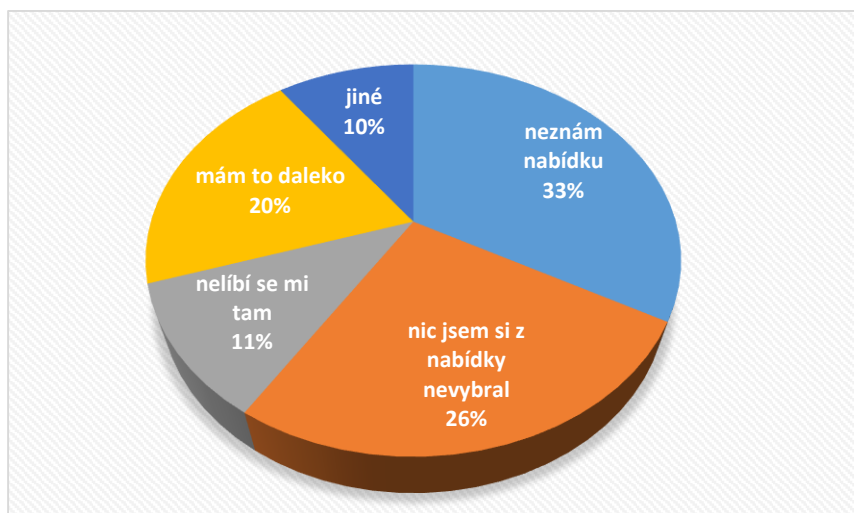
Jestli nás u předchozí výzkumné otázky potěšilo, že většina z dotázaných o existenci a činnosti Střediska volného času Opava ví, překvapí nás, že podle odpovědí až 88 % z nich žádný z kroužků nevyužívá. To se navíc neshoduje se statistikami SVČ, podle kterých navštěvuje v letošním školním roce jeho zájmovou činnost 364 dětí ve věku 12 – 15 let. Tento rozdíl si lze vysvětlit tím, že nebylo osloveno stoprocentní zastoupení žáků tohoto věku v Opavě. I tak je ale rozdíl daných údajů neúměrně velký. Pravděpodobnějším vysvětlením je, že řada převážně sportovních aktivit SVČ Opava vedená i interními pedagogy probíhá v prostorách základních škol v Opavě. Žáci tak do zájmových útvarů chodí, ale díky možná špatné prezentaci a informovanosti neví,

že jsou to kroužky SVČ Opava. Nebylo by možná proto na škodu více dotáhnout propagaci například u pedagogů v podobě používání služebního oblečení, aby žáci věděli, kdo kroužek organizuje a jsou-li v něm spokojeni, kde hledat podobné typy aktivit. Na druhou stranu pubertální mládež nemá v tomto období žádný silný vztah k institucím obecně, takže jí je zřejmě jedno, pod kým danou činnost vykonávají. Pokud nám jde o šíření dobré reklamy mezi dětmi navzájem, vždy se budou bavit spíše o daném typu zájmového útvaru než o zájmové organizaci samotné.

Otázka č. 12 *Označ důvody, proč do žádných z kroužků SVČ Opava nechodíš.*

Ze získaných odpovědí, bylo zjištěno, že 32 % odpovídajících žáků nezná nabídku Střediska volného času, 25 % nabídku zná, ale nic si z ní nevybralo, 11 % se ve středisku nelíbí a 19 % to má daleko. Mezi „jinými“ odpověďmi byl za nejčastější důvod označován nedostatek volného času na další zájmové aktivity nebo nechuť chodit do jakýchkoliv kroužků obecně.

Obrázek 19. **Důvody nezájmu o zájmové útvary SVČ Opava**

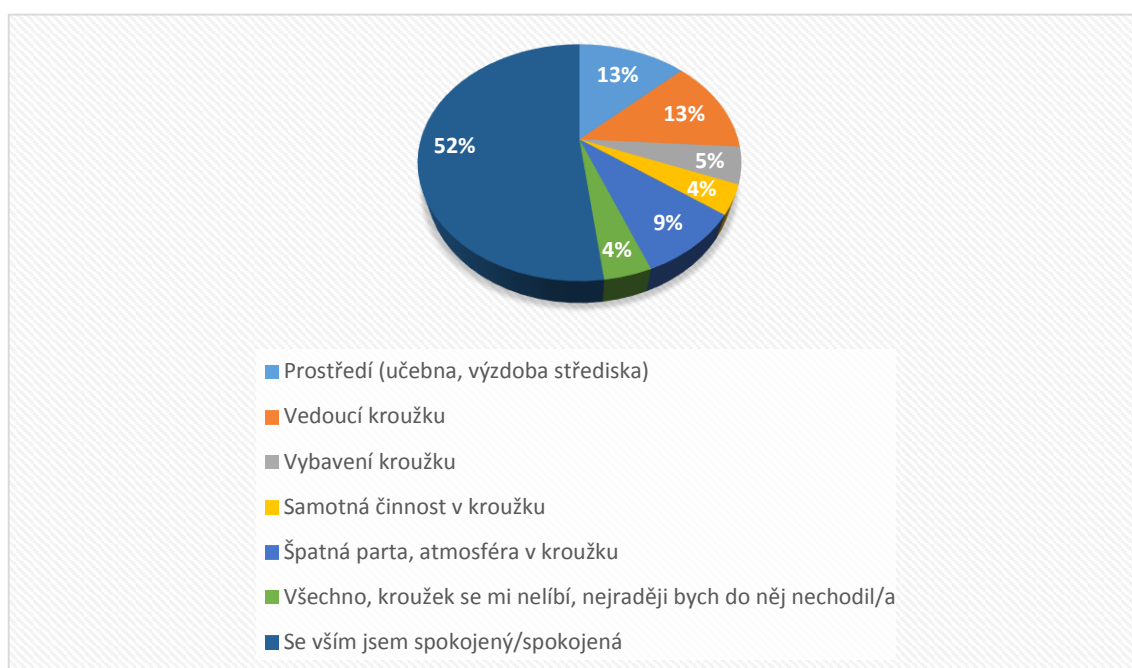
Otázka č. 13 *Označ svou spokojenost s kroužkem SVČ Opava.*

Děti a mládež, kteří chodí, případně chodili, do zájmových útvarů Střediska volného času vyslovili většinou svou spokojenost s nimi. V otázce č. 13 měli ohodnotit kroužky SVČ Opava známkou jako ve škole. 60 % oznámkovalo činnost v těchto kroužcích jedničkou, dvojku dalo 25 % respondentů, 5 % z nich dalo SVČ Opava trojku, čtyřku nebo pětku.

Otázka č. 14: *Je něco, s čím v kroužku SVČ Opava spokojená/spokojený nejsi?*

Tato otázka navazovala na předchozí a snažila se konkretizovat případnou nespokojenost dotazovaných se zájmovými útvary SVČ Opava. Nabízela sedm uzavřených odpovědí, které se snažily pokrýt škálu možných připomínek. Vzhledem k tomu, že jen málo respondentů uvedlo, že kroužky SVČ Opava navštěvuje, byla tato otázka málokdy zodpovídána a její výsledky nelze pokládat za průkazné.

Obrázek 20. Nespokojenost s kroužky SVČ Opava

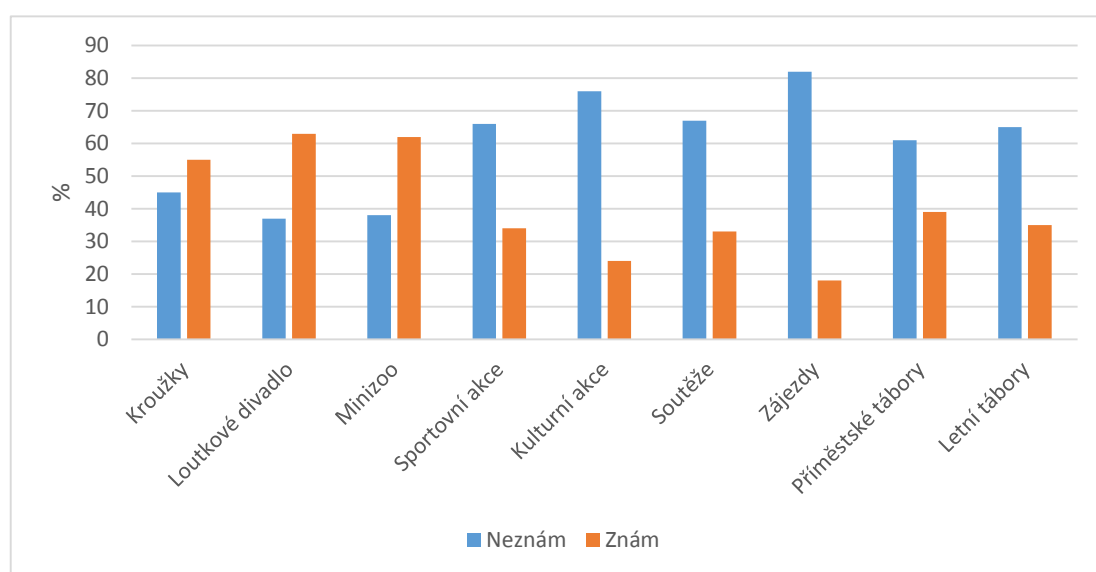

Otázka č. 15: *Které aktivity SVČ Opava znáš?*

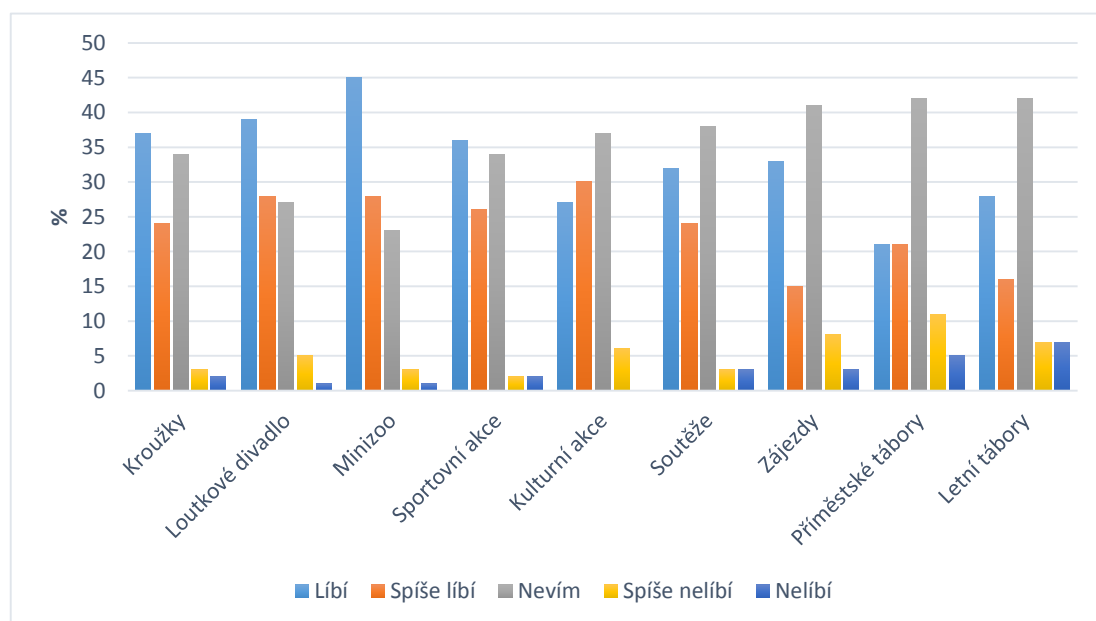
Předposlední otázka zjišťovala povědomí o veškerých aktivitách SVČ Opava a míru spokojenosti s nimi. Dotazník zkoumal názor respondentů na kroužky, loutkové divadlo, minizoo, sportovní a kulturní akce, soutěže, zájezdy, příměstské a letní tábory. Na tuto výzkumnou otázku odpovědělo jen 60 % z celkového počtu respondentů, tj. 375 žáků. Ze získaných dat vyplývá, že dotázaní skoro většinu činnosti SVČ Opava neznají. To znamená, že se s ní zřejmě nikdy nesetkali a ani v mladším věku nechodili do kroužků SVČ Opava nebo se nezúčastňovali jím pořádaných akcí a táborů. Oslovení žáci znají hlavně loutkové divadlo (63 %) a minizoo (62 %). Přičemž činnost loutkového divadla a minizoo není primárně určena mládeži ve věku 12 – 15 let. Soustředí se hlavně na děti předškolního a mladšího školního věku. Je ale pravděpodobné, že si ji žáci pamatují

z mladších let a proto o ní mají povědomí. Polovina z odpovídajících na tuto otázku (55 %) má přehled o kroužcích. Další aktivity už převážně neznají: sportovní akce 66 %, kulturní akce 76 %, soutěže 67 %, zájezdy 82 %, příměstské tábory 61 % a letní tábory 65 %. Je nutné poznamenat, že byly rozdíly mezi odpověďmi u dívek a chlapců. Dívky měly přehled o činnosti SVČ Opava podstatně větší. V případě doplňujících otázek zaměřujících se na spokojenost s danými aktivitami převažovaly pozitivní odpovědi „líbí“ a „spíše líbí“ nad těmi negativními. Častokrát se objevovala neutrální odpověď „nevím“.

Obrázek 21. Povědomí o aktivitách SVČ Opava

Obrázek 22. Spokojenost s aktivitami SVČ Opava

Otázka č. 16: *Máš nějaký nápad, jak by SVČ Opava mohlo vylepšit svou nabídku volnočasové činnosti pro tebe?*

Poslední otázka dotazníku byla otevřená a poskytovala respondentům prostor pro jejich názory i kreativní nápady. Překvapivě této možnosti využil značný počet dotázaných, kteří projevili snahu a ochotu pomoci SVČ Opava ke zkvalitnění jeho nabídky. Nejčastěji připomínkovali špatnou propagaci činnosti, jelikož o spoustě pořádaných akcí nemají tušení. Dále navrhovali zlepšení vybavenosti kroužků, zkvalitnění vedoucích a větší atraktivitu nabízených zájmových útvarů. V souvislosti s tím se objevovaly návrhy na kroužky, o které by měli zájem. Odpovědi se téměř shodovaly s těmi na otázku č. 8: *Jaký typ kroužku či aktivity, by sis přál/a navštěvovat?* Častokrát tedy uváděli nápady na činnost, která už je v nabídce SVČ Opava, ale o které (možná právě díky špatné propagaci) nevědí. Mezi nejčastějšími typy na kroužek se opět objevil Freestyle Parkour.

5.5 Diskuze

Výsledky výzkumu nepřinesly tedy žádné zcela překvapivé závěry. Pozitivním zjištěním je, že většina dětí ve věku 12 – 15 let má stále zájem o organizovanou zájmovou činnost. Z oslovených dětí 79 % odpovědělo, že navštěvuje zájmový kroužek nebo klub probíhající systematicky pod vedením specializovaného pedagoga či jiného dospělého vedoucího. Procentuální výsledky jsou téměř totožné u dívek a chlapců opavských i mimo opavských žáků a shodují se rovněž s výzkumem zpracovaným Národním střediskem dětí a mládeže v roce 2011. Velké množství oslovených respondentů navíc navštěvuje více než jeden druh zájmové aktivity a časově se věnuje daným činnostem spíše vícekrát týdně. Odporuje to tak v současnosti často vyskytovaným tvrzením, že dnešní mladí lidé neprojevují o nic zájem, baví je jen nicnedělání a poflakování se venku s kamarády nebo trávení času u televize a počítače.

I další získané údaje (jako návštěvnost kroužků v souvislosti s věkem nebo druhy a typy oblíbených zájmových aktivit) se shodovaly s výsledky zmiňovaného průzkumu projektu Klíče pro život. Výzkum potvrdil, že odliv dětí ve věku 12 – 15 let ze zájmových útvarů je v jejich věku přirozeným a celorepublikovým trendem. Tito žáci kroužky opouštějí z důvodu jistého „překroužkování“. V souvislosti s narůstáním školních povinností si začínají svůj volný čas více hlídat a odhlašují se z dosud navštěvovaných aktivit, které

pro ně už ztratily svou atraktivitu. Zůstávají spíše ve sportovních oddílech, kde je možné měřit si svou výkonnost a stále se někam posouvat.

Porovnat nemůžeme data ohledně komplexního způsobu trávení volného času mladých lidí zahrnující i neorganizované volnočasové aktivity, kterými se projekt Klíče pro život také zabýval. Stejně je to i v souvislosti s HBSC studií. Z důvodu zpřehlednění dotazníku tak, aby pro respondenty neztratil atraktivitu a aby jeho vyplňování nepředstavovalo pro učitele na školách velký časový objem, jsem se rozhodla tyto výzkumné otázky vynechat a zacílit pouze na dotazy týkající se organizované zájmové činnosti a samotného Střediska volného času Opava. Nezabývala jsem se rovněž dalšími faktory ovlivňující volný čas dětí jako vzdělání a zaměstnání rodičů či finančními možnostmi rodiny. Vzhledem k předchozím přípravným rozpravám s žáky daného věku jsem usoudila, že by získané údaje nemusely být úplně správné a validita zjištěných výsledků vysoká. Otázky týkající se financí a výšky finančních nákladů, jenž jsou dotazovaní ochotni a schopni na danou aktivitu vynaložit, by zase příslušely spíše rodičům než samotným dětem.

Co se týká zjišťované spokojenosti s činností a službami Střediska volného času Opava, nemůžeme brát získané závěry moc průkazně. Na to, abychom dokázali posoudit reálně vnímanou kvalitu nabízených zájmových útvarů, bylo mezi oslovenými malé procento dětí navštěvujících kroužky SVČ Opava. Nebylo by proto možná na škodu, vybrat tyto výzkumné otázky do specializovanějšího dotazníku a rozdávat je přímo vedoucími v jednotlivých zájmových útvarech.

Nepřesnosti a zdroje chyb při vyplňování dotazníku hrozily zejména v části zaměřující se na začlenění své zájmové aktivity do konkrétního typu (sportovní, technická, přírodovědná...) a instituce či organizace, kde ji vykonávají. Pro lepší přehlednost byla tato otázka zpracována ve formě tabulky, ale i přesto činila dotazovaným potíže. Projevovalo se to zejména u kroužků navštěvovaných v kratším časovém horizontu s menší četností, kde zainteresovanost respondentů není tak velká a kde se nějakým faktickým zařazením a typologií aktivity vůbec nezabývají. Hrozícím nesrovnalostem jsem zabránila tím, že jsem u vyplňování dotazníků byla z většiny osobně přítomna, takže jsem mohla veškeré nejasnosti s dětmi probrat a dovést je ke „správnému“ vyplnění příslušných otázek. Tam, kde jsem se osobně dostavit nemohla, jsem dotazníky a formu jejich vyplňování zkontrolovala s příslušnými členy pedagogického sboru.

Nesrovnalosti vznikaly také u samotného faktu, zda oslovení nějaký zájmový útvar navštěvují či nikoliv, protože definici a pojem slova „kroužek“ či „zájmový útvar“ nevztahovali na činnosti prováděné ve sportovních klubech nebo ve školách mimo dobu vyučování. Některé děti proto vyplňovaly, že do žádného kroužku nechodí. V následující otázce však už nějaký druh aktivity uváděly. Tyto odpovědi jsem proto musela přehodnocovat, abych došla k platným výsledkům.

Pět z 629 rozdaných dotazníků bylo vyřazeno z důvodu zjevného nekorektního vyplnění.

Při vlastním hodnocení dotazníků mi chyběla otázka zaměřující se na důvody, proč oslovení žáci rádi navštěvují své zájmové kroužky a co jim na nich nejvíce imponuje. Vzhledem k povahové charakteristice dané věkové skupiny jsem předpokládala zvýšenou nespokojenost a kritičnost respondentů a potřebu sdělit okolí svůj vlastní (lepší) úhel pohledu. Z 82 % byli ale žáci se vším spokojeni, k ničemu se neměli potřebu se vyjádřit a mně takto položené otázky nepřivedly k podnětnějším závěrům.

Závěry

K položeným výzkumným otázkám byly na základě vlastního výzkumného šetření zájmu o organizované volnočasové aktivity u žáků 7. a 8. tříd základních škol v Opavě zjištěny tyto závěry:

Má mládež ve věku 12 – 15 let má stále zájem o pravidelnou organizovanou zájmovou činnost?

Z 624 oslovených dětí 79 % navštěvuje zájmový kroužek nebo klub probíhající systematicky pod vedením specializovaného pedagoga či jiného dospělého vedoucího. Procentuální výsledky byly navíc téměř totožné u dívek a chlapců i u opavských a mimo opavských žáků a shodují se tak s výzkumem zpracovaným Národním střediskem dětí a mládeže v roce 2011 i s obecnými trendy vývoje volnočasových aktivit dětí a mládeže.

Navštěvují dívky více zájmových kroužků než chlapci?

Nelze konstatovat, že by dívky byly, co se týká potřeby kvalitního volnočasového vyžití, aktivnější a uvědomělejší než chlapci. Navštěvují sice početně více kroužků, ale četnost jejich návštěv v týdnu je menší než u chlapců., kteří se věnují z většiny jen jednomu typu aktivity, ale s větší pravidelností. Bylo také zjištěno, že se každý druhý z respondentů věnuje nějakému svému zájmu více než 3 roky. Nebyl zde tedy prokázán ani razantní odklon od aktivit z mladšího věku. Z kroužků, kterým se dotázaní nejčastěji věnují dlouhodobě a systematicky, zřetelně vedly sportovní aktivity ve sportovních klubech a oddílech, dále následovala hudební a výtvarná výuka na základních uměleckých školách, tanec v tanečních souborech a členství v mládežnických organizacích.

Převládá u chlapců zájem o aktivity sportovního a technického typu? Upřednostňují dívky kroužky uměleckého charakteru?

Dle očekávání převládaly u chlapců sportovní, technické a turistické kroužky. U dívek na druhou stranu esteticko-umělecké zájmy neměly tak jasnou dominanci nad těmi sportovními, jak se předpokládalo. Obecně lze tedy říct, že veškeré sportovní aktivity jsou v tomto věkovém období stále lákavé pro obě pohlaví, což se projevilo také v otevřených otázkách, kde měli dotazovaní možnost vyjádřit, jaký typ kroužku by si ještě přáli navštěvovat. I zde zřetelně převládaly tipy na sportovní činnosti.

Jsou dotazovaní dostatečně obeznámeni s činností a působením SVČ Opava a pokud ano, jeví se jim potom tato činnost jako zajímavá a lákavá?

Odpovědi na otázky týkající se Střediska volného času Opava nevyšly pro samotnou organizaci příliš pozitivně. Celkem 79 % respondentů sice uvedlo, že SVČ Opava zná, ale pokud se zjišťovala míra povědomí o jeho jednotlivých aktivitách (kroužky, loutkové divadlo, minizoo, sportovní a kulturní akce, soutěže, zájezdy, táborová činnost), byly odpovědi už spíše záporné. Z dotázaných osob 88 % navíc nevyužívá žádný z kroužků SVČ Opava. Je otázkou, na kolik dotazovaní žáci vědí, zda jimi navštěvovaný kroužek probíhá či neprobíhá pod hlavičkou SVČ Opava, ale i to by mělo být bráno za negativní projev špatné sebepropagace a sebe prezentace střediska. Chceme-li totiž zvýšit návštěvnost, je důležité, aby děti (jsou-li v daném zájmovém útvaru spokojeni) věděli, kde hledat další takové aktivity nebo podobně strukturovanou činnost. Je třeba se také zamyslet nad současnou nabídkou zájmové činnosti, protože neodpovídá velké poptávce po sportovně zaměřených kroužcích. Těch SVČ Opava nabízí minimálně.

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá zájmem o organizované volnočasové aktivity u žáků 7. a 8. tříd základních škol v Opavě. Je tvořena teoretickou a praktickou částí. Teoretická část se zaměřuje na psychologickou i fyziologickou charakteristiku dané věkové skupiny, popisuje její typické projevy a také postoj k okolnímu světu. Definuje pojem volný čas obecně i ve vztahu k mládeži a charakterizuje zařízení, která se volnočasové činnosti s mládeží věnují.

V druhé, praktické, části je pomocí dotazníkového šetření zjišťován reálný zájem o organizované volnočasové aktivity žáků 7. a 8. tříd v Opavě a jejich názor na činnost Střediska volného času Opava. Výzkum zkoumá, jak respondenti využívají nabídky opavských organizací a klubů i samotného Střediska volného času Opava, jaký typ organizovaných aktivit ve svém volném čase upřednostňují, kde je vykonávají, jak často, jak dlouho a zda jsou s nimi spokojeni. Provedené dotazníkové šetření informuje také o tom kde a na jakých místech opavští žáci hledají informace o možnostech trávení organizovaného volného času. Výzkumu se zúčastnilo 624 žáků (286 dívek a 338 chlapců) ve věku 11 – 15 let, což podle údajů odboru školství Magistrátu města Opavy tvoří zhruba 73 % z celkového počtu žáků 7. a 8. tříd opavských a mimo opavských základních škol. K zajištění všech dat sociologického výzkumu byla vybrána metoda nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce, který byl vytvořen oficiálně pod hlavičkou Střediska volného času Opava s podporou a záštitou ředitelky SVČ Opava, paní Jaroslavy Polákové.

Zjištěné výsledky ukazují, že žáci ve věku 12 – 15 let mají stále o organizovanou volnočasovou činnost zájem. Z 624 oslovených dětí 79 % navštěvuje zájmový kroužek nebo klub probíhající systematicky pod vedením specializovaného pedagoga či jiného dospělého vedoucího. Nejvíce je zájem o sportovní aktivity ve sportovních klubech a oddílech, dále následuje hudební a výtvarná výuka na základních uměleckých školách a tanec v tanečních souborech. Každý druhý z respondentů se věnuje nějakému svému zájmu déle než 3 roky, takže nebyl prokázán ani razantní odklon od aktivit z mladšího věku. Tyto získané závěry byly porovnány se studiemi projektu Klíče pro život – Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání zpracovaným Národním institutem dětí a mládeže u více než 2 000 dětí.

Odpovědi na otázky týkající se Střediska volného času Opava nevyšly pro organizaci příliš pozitivně. Celkem 79 % respondentů uvedlo, že SVČ Opava zná. Míra povědomí o konkrétních jednotlivých aktivitách střediska (kroužky, loutkové divadlo, minizoo, sportovní a kulturní akce, soutěže, zájezdy, táborová činnost) je však malá. Z dotázaných osob 88 % navíc nevyužívá žádný z kroužků SVČ Opava.

Summary

The thesis paper is dealing with the interest in organized leisure activities of pupils of 7th and 8th grades of primary schools in Opava. It is made up of a theoretical and a practical part. The theoretical part is dealing with psychological and physiological characteristic of certain age group, it's typical displays and also an attitude to the world. It defines the term leisure time generally in relationship to youngsters and it describes the organizations that are devoting to the leisure activities for youngsters.

In the second, practical, part with the help of questionnaires I am finding out the real interest in the organised leisure activities of pupils of 7th and 8th grades of primary schools in Opava and also their opinions to the work of Leisure centre in Opava. The survey researches how respondents use the offer of organizations, clubs and the Leisure centre in Opava, what type of organized activities they prefer in their free time, where they perform these activities, how often, how long and whether they are satisfied with them. The questionnaire survey also informs about where pupils in Opava look for information about possibilities of spending organized free time. 624 pupils (286 girls and 338 boys) in the age between 11 and 15 participated in the survey and according to the data from the Department of Education in the Municipality of the city of Opava, it is approximately 73% of all the pupils of 7th and 8th grades of primary schools in the city of Opava and the surrounding areas. To acquire the data from the sociological research, the method of unstandardized questionnaire of my own construction was chosen. It was created officially under the auspices of the Leisure centre in Opava and with the support of its headmistress, Mrs. Jaroslava Poláková.

The survey results show that the pupils in the age between 11 and 15 are still interested in organized leisure activities. Out of 624 children who were asked, 79% attend a hobby group, or a group, that is systematically led by a specialized pedagogue or an adult leader. The biggest interest is in sport activities in sport clubs, then in music and art taught at primary art schools and dance in dance groups. Every other respondent goes in for one of their own hobbies for more than 3 years so no considerable departure from the activities of early age was proven. These conclusions were compared with studies from the project Key for life – Development of key competence in interest and informal education, made by the National institute of children and youth, with more than 2000 children.

Answers to questions that concern the Leisure centre in Opava did not turn out well for the organization. In total, 79% respondents said, that they know about the Leisure centre. The rate of awareness about particular activities of the Leisure centre (hobby groups, puppet theatre, mini-zoo, sports and cultural events, competitions, excursions, camps) is very low. 88% of all asked children do not participate in any of the leisure activities of the Leisure centre in Opava.

REFERENČNÍ SEZNAM:

Bocan, M., Maříková, H. & Spálenský, A. (2011). *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT ČR. Retrieved 2. 3. 2016 from the World Wide Web: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf>

Gecková A. M., Dankulincová Z., Sigmundová D. & Kalman M. (2016). *Mezinárodní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků na základě výzkumu studie Health Behavior in School-Aged Children realizované v roce 2014*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Gillernová, I. (2009). Společné činnosti rodičů a dětí a styly rodičovské výchovy. *Československá psychologie*, 53 (4), s. 336-348.

Helus, Z. (2004). *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál s. r. o.

Jedlička, R. (2011). *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, s. r. o.

Kalman, M., Sigmund, E., Sigmundová, D., Hmařík, Z., Beneš, L., Benešová, D. & Csémy, L. (2011). *Národní zpráva o a zdraví a životním stylu dětí a školáků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Koucký, J., Kovařovic, J., Palečková J. & Tomášek, V. (2004). *Učení pro život – výsledky výzkumu OECD PISA 2003*. Praha: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Ústav pro informace a vzdělávání, Středisko vzdělávací politiky ÚRVŠ PedF UK. Retrieved 2. 3. 2016 from the World Wide Web:<http://www.csicr.cz/getattachment/cz/O-nas/Mezinarodni-setreni-archiv/PISA/PISA-2003/uceni-pro-zivot-publikace.pdf>

Langmajer, J. & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o.

Macek, P. (2003). *Adolescence*. Praha: Portál, s. r. o.

Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer B., Hrdličková, V. & Pavlíková, A. (1999). *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, s. r. o.

Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer B., Hrdličková, V. & Pavlíková, A. (2002). *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, s. r. o.

Pokorný, V., Telcová, J. & Tomko, A. (2002). *Patologické závislosti*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky.

Slepičková, I. (2005). *Sport a volný čas*. Praha: Uiverzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum.

Smékal, V. (2009/2012). *Pozvání do psychologie osobnosti* (3rd ed.). Brno: Barrister & Principal.

Vágnerová, M. (1999). *Vývojová psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum.

Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie dětství, dospívání, stáří*. Praha: Portál s. r. o.

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum.

Vážanský, M. (2001). *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print – Typia.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>, from 2. 3. 2016

<http://www.rodina.cz/clanek8606.htm>, from 2. 3. 2016

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=166&lst=108>, from 2. 3. 2016

BIBLIOGRAFICKÝ SEZNAM:

Dubský, V. (1994). *Srovnávací analýza výzkumu zájmu dětí a mládeže ve volném čase a možnosti jejich realizace*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT ČR.

Jíra, O. (1997). *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT ČR.

Kučera, M., Kolář, P. & Dylevský I. at al. (2011). *Dítě, sport a zdraví*. Praha: Galén.

Kuric, J., Rybářová, E., Švancara, J. & Vašina, L. (1986). *Ontogenetická Psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p.

- Langmeier, J. & Krejčířová, D. (2006/2013). *Vývojová psychologie* (2nd ed.). Praha: Grada Publishing, a. s.
- Markus, B. H. & Forsyth, L. H. (2010). *Psychologie aktivního způsobu života*. Praha: Portál s. r. o.
- Miková, Š. & Stang, J. (2010). *Typologie osobnosti u dětí*. Praha: Portál s. r. o.
- Sigmund, E. & Sigmundová, D. (2011). *Pohybová aktivita pro podporu zdraví dětí a mládeže*. Olomouc: Uiverzita Palackého v Olomouci
- Straková, J. (2009). Vzdělávací politika a mezinárodní výzkumy výsledků vzdělávání v ČR. *Orbis Scholae*, 3 (3), s. 103-118. Retrieved 2. 3. 2016 from the World Wide Web: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2009/2009_3_05.pdf.
- Tod, D., Thatcher J. & Rahman, R. (2012). *Psychologie sportu*. Praha: Grada Publishing, a. s.
- Šafr, J. & Patočková, V. (2010). Trávení volného času v České republice ve srovnání s evropskými zeměmi. *Naše společnost*, 8 (2), s. 21-27.
- Vágnerová, M. (1997). *Psychologie školního dítěte*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum.
- Urban, L. (2011). *Sociologie trochu jinak* (2nd ed.). Praha: Grada Publishing, a.s.
- Walker, I. (2013). *Výzkumné metody a statistika*. Praha Grada Publishing, a. s.

SEZNAMY:

Seznam tabulek:

Tabulka 1. Počet účastníků zájmových útvarů SVČ Opava ve věku 12 – 15 let	35
Tabulka 2. Složení souboru respondentů podle věku a pohlaví	39

Seznam obrázků:

Obrázek 1. Trávení volného času ve všední den, děti 13 – 15 let	18
Obrázek 2. Trávení volného času o víkendu, děti 13 – 15 let	18
Obrázek 3. S kým trávím čas ve všední den, děti 10 – 15 let	19
Obrázek 4. Návštěvnost kroužků v souvislosti s věkem	19
Obrázek 5. Druhy navštěvovaných kroužků	20
Obrázek 6. Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s věkem	20
Obrázek 7. Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s pohlavím	21
Obrázek 8. Organizační struktura SVČ Opava	33
Obrázek 9. Logo SVČ Opava a Loutkového divadla SVČ Opava	36
Obrázek 10. Počet oslovených respondentů na jednotlivých základních školách	39
Obrázek 11. Spokojenost s vlastním trávením volného času u dívek	41
Obrázek 12. Spokojenost s vlastním trávením volného času u dívek	42
Obrázek 13. Důvody proč děti a mládež v Opavě nenavštěvují zájmové útvary	43
Obrázek 14. Struktura návštěvnosti zájmových útvarů v Opavě	44
Obrázek 15. Počet navštěvovaných zájmových útvarů u jednotlivých věkových kategorií	45
Obrázek 16. Četnost návštěvnosti kroužků	45
Obrázek 17. Délka návštěvnosti kroužků	46
Obrázek 18. Zdroje informací o zájmové činnosti v Opavě	48
Obrázek 19. Důvody nezájmu o zájmové útvary SVČ Opava	49
Obrázek 20. Nespokojenost s kroužky SVČ Opava	50
Obrázek 21. Povědomí o aktivitách SVČ Opava	51
Obrázek 22. Spokojenost s aktivitami SVČ Opava	51

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1 – Vlastní dotazník rozdáváný žákům 7. a 8. tříd základních škol v Opavě

Příloha č. 2 – Nabídka nabízených volnočasových aktivit otištěná v zářijovém vydání Hlášky, měsíčního zpravodaje města Opava